

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНИХ І ОРФОГРАФІЧНИХ
НАВИЧОК УЧНІВ 3-4 КЛАСІВ

ЧУГА АНІКО ДЮЛІВНА

Студентка IV-го курсу

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №1/2016

Науковий керівник:

Гуттерер Є. В.

ст. викладач

Завідувач кафедрою _____

Маргітич К.Є

канд. пед. наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2017 року

Протокол № _____ / 201__

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота

**МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНИХ І ОРФОГРАФІЧНИХ
НАВИЧОК УЧНІВ 3-4 КЛАСІВ**

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студент(ка) IV-го курсу
спеціальності 013 Початкова освіта
Чуга Аніко Дюлівна

Науковий керівник: Гутгерер Є. В.
ст. викладач

Рецензент: Ешпан М. С.
викладач

Берегове
2017

Зміст

Вступ.....	5
I. Місця навчання граматики та правопису у початкових класах.....	6
I.1 Мета і завдання навчання граматики та правопису.....	6
I.2 Процес навчання граматики.....	9
I.3 Основні принципи у навчанні граматики	16
II. Ознайомлення із програмою та підручником, яких використовують в Угорщині і яких у закарпатських угорських школах	23
II.1 Аналіз навчальної програми з угорської мови яких використовують у закарпатських угорських школах.....	23
II.1.1 Навчальна програма у 3-му класі	23
II.1.2 Навчальна програма у 4-му класі	24
II.1.3 Порівняння навчальної програми, яких використовують в Угорщині і яких у закарпатських угорських школах.....	26
II.2 Аналіз підручників з угорської мови 3-го і 4-го класу	27
II.2.1 Аналіз підручника з угорської мови 3-го класу.....	27
II.2.2 Аналіз підручника з угорської мови 4-го класу.....	29
III. Представлення результатів дослідження.....	31
III.1 Підготовка дослідження	31
III.2 Результати дослідження.....	32
Висновок.....	43
Резюме	44
Список використаної літератури.....	45
Список рисунків	46
Список таблиць.....	47

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**3-4. OSZTÁLYOS GYEREKEK NYELVTANI ÉS HELYESÍRÁSI
ISMERETEINEK FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI**

Szakedolgozat

Készítette: Csuha Anikó

IV. évfolyamos Tanító

szakos hallgató

Témavezető: Hutterer Éva

adjunktus

Recenzens: Espán Margaréta

Beregszász – 2017

Tartalom

Bevezetés	5
I. A nyelvtan és helyesírás tanítása alsó osztályokban	6
I.1 A nyelvtan és a helyesírás tanításának céljai és feladatai	6
I.2 A nyelvtan tanításának menete.....	9
I.3 A helyesírás tanítási alapjai és alapelvei	16
II. A kárpátaljai magyar iskolák számára készült magyar nyelvtan programok és tankönyvek bemutatása	23
II.1 A kárpátaljai magyar iskolákban használt anyanyelvi program elemzése	23
II.1.1 A 3. osztályos magyar nyelv program	23
II.1.2 A 4. osztályos magyar nyelv program	24
II.1.3 A kárpátaljai és a magyarországi magyar nyelv program tematikájának összehasonlítása	26
II.2 A 3. és 4. osztályos magyar nyelv tankönyv elemzése	27
II.2.1 A 3. osztályos tankönyv elemzése	27
II.2.2 A 4. osztályos tankönyv elemzése	29
III. A kutatás eredményeinek ismertetése.....	31
III.1 Feladatlapok elkészítése	31
III. 2 Kutatási eredmények	32
Összefoglalás	43
Резюме	44
Felhasznált irodalom	45
Ábrák jegyzéke	46
Táblázatok jegyzéke	47

Bevezetés

A nyelv az emberi kommunikáció, a gondolkodás, a tanulás közege, előfeltétele és legfőbb eszköze. Ily módon alapvető szerepe van a kulcskompetenciák kialakításában, fejlesztésében, és meghatározza a tanulás teljes folyamatát.

Az anyanyelv sokoldalú, árnyalt és reflexív ismerete a társadalmi kommunikáció alapja. A nyelv kultúrát közvetít, lehetővé teszi az értékek megismerését és az azokhoz való viszonyulási lehetőségek széles tárházát kínálja fel.

A magyar nyelv mint az anyanyelv tanítása az alsó tagozaton alapozó jellegű, a gyermekek alapismereteket szereznek a nyelvről, és jártasak lesznek a nyelv használatában. Az anyanyelv tanítása nem csak a beszéd és beszédértés képességének fejlesztése, hanem az olvasás, írás, írásbeli és szóbeli szövegalkotás megtanítása is.

Az írás lényege abban áll, hogy az ember megtanulja grafikus formában rögzíteni vagy közölni mások, illetve saját beszédének a tartalmát. A gyermek az írással tehát egy újfajta jelrendszert sajátít el, amivel az élőbeszédet helyettesítheti. Az írás elsajátításával a tanuló tehát egy önálló, a beszédétől és az olvasástól különböző nyelvhasználati módra tesz szert, olyanra, amelyben kiszélesednek a nyelvi kommunikáció időbeli és térbeli határai. Az írás akkor tölti be funkcióját, ha a folyamatban alkalmazott jelek azonosak a nyelvi tartalommal. Az írott szövegnek ugyanazzal a jelentéstartalommal kell rendelkeznie, mint a gondolt vagy kimondott szónak.

A helyesírás végigkíséri egész életünket, ezért a helyesírási kultúra fejlesztése nem elhanyagolható területe az iskolai nevelésnek.

A szakdolgozatom megírása során célom az volt, hogy elmélyítsem ismereteimet a nyelvtan és helyesírás tanításával kapcsolatban, egy kisebb kutatással megvizsgáljam, az elméleti ismeretek és a gyakorlati oktatás mennyire van összhangban, hogy gyakorló pedagógusként eredményesebben végezhessem munkámat.

Hogy minél átfogóbb képet kapjak a témáról, dolgozatomat szakirodalmi áttekintéssel kezdem, majd a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák számára készült programot és a 3. és 4. osztályos tankönyveket elemzem, majd ismeretem a felmérés eredményeit.

A téma feldolgozásában a legnagyobb segítségemre az alábbi szakkönyvek voltak: Adamikné Jászó Anna: Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig, e könyvből az általános módszertani részeket emeltem ki, Kernya Róza (szerk.): Az anyanyelvi nevelés módszerei. Általános iskola 1-4. osztály c. kiadvány alapján az elemi iskolai anyanyelvtanítás céljait és feladatait, valamint annak menetét mutattam be, Antalné Szabó Ágnesnek pedig több, a témában írt munkáját is felhasználtam.

I. A nyelvtan és helyesírás tanítása alsó osztályokban

I.1 A nyelvtan és a helyesírás tanításának céljai és feladatai

A nyelv bonyolult jelenség, éppen ezért szinte lehetetlen definiálni, inkább ismérveit soroljuk fel. A nyelv a társadalmi kommunikáció eszköze; gondolatokat kifejező jelek rendszere. A nyelvi rendszert a kreativitás jellemzi. Egy adott jelkészletből a szabályok segítségével végtelen sok variációt tudunk létrehozni. A nyelv kollektív, objektíve létező jelenség. Egyéni megvalósulása, a beszéd állandó működése beszédcselekvés, szóban és írásban egyaránt. A nyelv a törzsfejlődés során, az emberré válással párhuzamosan keletkezett. Az emberi nyelvnek jellemzője a sokféleség: mintegy háromezer nyelvet beszélnek a világon, s ezek a nyelvek eredetük szerint nyelvcsaládokat alkotnak. A világ nyelveit tipológiai szempontból is osztályozhatjuk. Egy adott nyelvnek története van; szüntelenül változik, habár egy adott pillanatban állandónak látszik. Az állandóság benyomását keltő nyelv sem egységes: normatív és nem normatív változatai vannak. S hozzátehetjük: a nyelv mindenki számára elsődlegesen az anyanyelv (KERNYA, 2008).

A nyelvvel foglalkozó tudomány a nyelvtudomány, melynek — a nyelv bonyolultságának megfelelően — igen sok területe, sőt igen sok határterülete van. Több szempontból is szokás osztályozni. A szinkronia és a diakronia szempontjából szinkrón vagy leíró és diakrón vagy történeti nyelvészetet ismerünk. Ezenkívül általános, különleges és alkalmazott nyelvészetet különböztetünk meg, ez utóbbinak részterülete a nyelvművelés és a helyesírás. A nyelvtan vagy grammatika a nyelv szerkezetének a leírása, szabályokba foglalása; történeti és leíró nyelvtant különböztethetünk meg.

Az iskolák alsóbb szintjén csak leíró nyelvtant tanítunk, a történeti nyelvtannal, valamint a nyelvtudomány többi területével a középiskola felsőbb osztályaiban foglalkozhatunk.

Az iskolai anyanyelvi nevelés célja egyrésztől fejleszteni az egyes tanulók nyelvhasználatát, másrésztől megtanítani a tanulóknak a nyelvtant.

A nyelvtan tanításának a célja:

1. megmagyarázza, tudatossá teszi az ösztönös nyelvhasználatot;
2. megalapozza a helyesírás tanulását;
3. segíti a szövegértő olvasás tanítását;
4. megalapozza az idegen nyelvek tanulását;
5. fejleszti a logikus gondolkodást, s ezáltal megalapozza a tantárgyak tanítását.

A nyelvtan elméleti alapozó tantárgy, ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lehetne gyakorlati úton tanítani.

Az alsó tagozaton nagyon leegyszerűsített, gyakorlati célokat szolgáló grammatikát tanítunk. A nyelveírás teljes egészében a felső tagozaton, majd a középiskolában bontakozik ki; a felsőbb osztályokban taníthatunk szókészlettant, szövegtant és jelentéstant.

A korszerű iskola elsődleges feladata az, hogy alapozó ismereteket biztosítson, és a képességek fejlesztésével állandó önművelésre, önálló gondolkodásra készítse fel a tanulókat.

Lénárd Ferenc (1987) az általános iskolában fejlesztendő alapképességeknek három csoportját különbözteti meg:

1. Kommunikációs képességek (a beszéd és a beszédmegértés, az olvasás és az írás);

2. Megismerési képességek (az információk felfogása, megértése, megőrzése, feldolgozása, ill. az ezekhez szükséges gondolkodási műveletek);

3. Cselekvéshez tartozó un. mozgásképeségek. Ide olyan pszichomotoros képességeket sorol, amelyek a feladatok megoldását, különböző munkafolyamatok, szakmai tevékenységek végzését teszik lehetővé, és munkamozdulatok formájában jelennek meg. (LÉNÁRD, 1987)

Az iskolában a kommunikációs képességek fejlesztésének legfőbb színtere az anyanyelvi nevelés. Ebből a szempontból az anyanyelvi nevelés feladata kettős. Egyrészt képessé kell tennie a tanulókat a szóban és írásban feljük áradó információk befogadására, megértésére. Másrészt arra is, hogy saját gondolataikat mind szóban, mind írásban pontosan és hatásosan kifejezhessék, s eközben a közléshelyzethez és a kommunikációs partnerhez is alkalmazkodni tudjanak. A kommunikációs képességfejlesztés tehát a beszélt és az írott nyelvhasználat fejlesztése, tökéletesítése, gazdagítása közben valósul meg.

Az iskolába kerülő gyerekek a beszélt nyelvhasználat területén már valamilyen szintű nyelvi tudással és tapasztalattal rendelkeznek. Erre alapozva sajátítják el az írott nyelvhasználat alapformáit, illetve fejleszthetik tovább nyelvi, kommunikációs képességeiket.

Az 1-4. osztályban folyó anyanyelvi nevelés feladatait a következőkben foglalhatók össze.

1. Az anyanyelvi tudás különbségeinek csökkentése, kiegyenlítése. A gyerekek az anyanyelvet a családban sajátították el. A család műveltsége, szociális helyzete szerint értékesebb vagy fogyatékosabb, hiányosabb nyelvhasználati mintát a tanulók beszédértése, mondat- és szövegalkotása pontosan tükrözi.

2. Anyanyelvi ismeretek elsajátíttatása. Ez egyfelől az olvasás és az írás jelrendszerének, technikájának megtanítását - megtanulását jelenti, s így kifejezetten oktatási feladat. Másfelől viszont az anyanyelvi ismeretek szélesebb körének megszerzése nélkül elképzelhetetlen a nyelvhasználat tudatosítása, továbbfejlesztése, így a nyelvre vonatkozó ismeretek nem cél-, hanem eszköz jellegűek. A helyes beszéd és az írásos szövegalkotás, a beszéd- és szövegértés megkívánja, hogy a gyerekek ismerjék és felismerjék a nyelvi jeleket, a jelek

összefűzésének és rögzítésének szabályait. A megértés és a gondolkifejezés pontossága, hatásossága a nyelvi elemek stilisztikai értékének ismeretét is feltételezi. A szövegalkotáshoz pedig a szerkesztés alapvető szabályait kell ismerni.

3. Nyelvhasználati készségek, képességek fejlesztése. Kifejezetten készségképzési feladat a helyes beszédlegzés, a tiszta hangképzés, valamint az olvasási és írásképeségek hierarchiájának alapszintjét alkotó olvasás- és írástechnika elsajátíttatása.

4. Nyelvi-irodalmi eszközökkel a tanulók személyiségének fejlesztése. Az anyanyelvi nevelés személyiségformáló szerepe a következő területeken érvényesül: az értelemfejlesztésben és a szemléletformálásban, az érzelmi nevelésben és az ízlésformálásban, valamint az akarat- és jellemformálásban.

Az értelemfejlesztő és szemléletformáló hatások igen szoros kapcsolatban vannak az ismeretsajátítással. A nyelvi alapismeretek megtanulása, az olvasókönyvi szövegek feldolgozása igen nagymértékben járul hozzá a megfigyelés, az emlékezet és a gondolkodás fejlődéséhez.

Az anyanyelvi tevékenységek a tanulók akarat- és jellemtulajdonságait kétféle módon formálhatják: tartalmi és funkcionális oldalról. A tartalmi hatások szerepe közismert: egyrészt személyiségmintákat kapnak a gyerekek a megismert történelmi, irodalmi hősök, embertípusok révén, másrészt viselkedésmintákat.

E minták egyik része erkölcsi fogalmakat vagy ítéleteket illusztrál és tesz szemléletessé, más részükkel pedig azonosulni is tudnak a tanulók. És épp e minták válhatnak alkalmassá arra, hogy funkcionálisan, meghatározott tevékenységek, magatartásmódok gyakorlása révén járuljanak hozzá a tanulók akarat- és jellemtulajdonságainak fejlesztéséhez.

A magyar helyesírás a latin betűs magyar írással készített, magyar nyelvű szövegek hivatalosan elfogadott helyesírási szabályrendszere, normája.

A helyesírás tudása egész személyiségünk, igényességünk, szellemi kultúránk és felelősség-tudatunk mutatója, ezért ennek az emberformáló helyesírás-tanításnak minden iskolatípusban, minden évfolyamon fontos helye és szerepe van. (ANTALNÉ SZABÓ, 2003)

"A helyesírás valamely nyelv írásának közmegállapodáson alapuló és közérdekből szabályozott eljárás módja, illetőleg az ezt tükröző, rögzítő és irányító szabályrendszer". (KERNYA, 2008)

Ennek a szabályrendszernek az alapjait kell alsó tagozatban megtanítani és készségszintre juttatni. Nagyon világosan kell látni azt, hogy a helyesírás alapjait csakis az alsó tagozat rakja le, ott van idő a helyesírási készség fejlesztésére. Később már nincs rá annyi idő, más feladatok jönnek, s a gyerek is nehezebben tanulja a helyesírást. Az igaz, hogy vannak a helyesírásnak

olyan fejezetei, melyeket sosem lehet készségi szinten elsajátítani, mert bonyolultak — ilyenek az egybeírás és a különírás aprólékos szabályai, ezeket a szabályzat rendszeres használatával lehet többé-kevésbé megjegyezni. Vannak azonban a helyesírásnak pontosan körülhatárolható esetei, melyeknek ismerete minden kultúremléktől megkövetelhető, megtanítható és megtanulható. Az is igaz, hogy a helyesírás tanításának és a készségfejlesztésnek folytatódnia kell a felső tagozaton és a középiskolában.

A szöveges helyesírási gyakorlatok segítenek belátni a diákoknak, hogy a helyesírás nemcsak a közlő számára fontos, mert segíti a szándékát minél árnyaltabban kifejezni, és hozzájárul a kommunikációban való sikeres részvételéhez, hanem fontos a befogadónak is, hiszen a szöveg helyesírása is befolyásolja, támogatja vagy zavarja a szöveg megértését, értelmezését. A helyesírás tudása nem öncélú ismeret, hanem hozzájárul a kommunikációs problémák megoldásához, írásbeli kommunikációnk sikerességéhez. A helyesírási szövegek alkalmazásának korlátot szab az életkor, hiszen az alsóbb osztályokban csak ritkábban és rövid szövegeket alkalmazhatunk helyesírási gyakorlásra (HOFFMANN, 1976).

A helyesírás célja, jelentősége és szerepe a nyelvi műveltség részét képezi, és fontos szerepe van a társadalomban. Ezt oktatják az iskolákban anyanyelvűeknek és külföldieknek egyaránt, és ezt igyekeznek követni a magyar nyelvű nyomdatermékben. A tanulók nyelvfejlesztésével sok terület foglalkozik: elsősorban az irodalom tanítása, valamint a szóbeli és az írásbeli szövegalkotás, hétköznapibb nevén a beszédfejlesztés és a fogalmazástanítás. A beszédfejlesztésbe tartozik a szókincs, a mondat- és a szövegalkotás, valamint a kiejtés tanítása; a fogalmazástanítás pedig felhasználja a szöveg- és a stílus- és retorika eredményeit.

I.2 A nyelvtan tanításának menete

A nyelvtanítás alapelvein azokat a tartalmi és módszertani alapszemponthoz értjük, amelyeknek a tudatosítása a nyelvtanítás „kivitelezésének” a háttérében kell, hogy legyenek.

I. A nyelvtani ismeretekhez, a *tartalomhoz* tartozó alapelvek:

- a.) a tudományosság elve,
- b.) az oktatás rendszerességének és érthetőségének az elve

II. A nyelvtani ismeretek *feldolgozásához*, a *hogyanhoz* tartozó alapelvek:

- a.) tudatosság (tudatos és aktív elsajátítás alapelve)
- b.) szemléletesség, játékosság
- c.) az elmélet és gyakorlat összekapcsolásának igénye

d.) *egységes iskolai szemlélet* a nyelvi tudást és nyelvhasználatot illetően (pl. a helyesírás megítélése ne függjön a tantárgytól, ...)

e.) a logikai viszonyok alkalmazásának szükségszerűsége (l. részegész viszony, alá, fölé- és mellérendelő viszonyok)

I. A nyelvtani ismeretekhez, a **tartalomhoz** tartozó alapelvek:

I.a) A *tudományosság* elve azoknak az ismereteknek az alkalmazását jelenti, amelyekről a referencia grammatika, ill. az iskolai nyelvtan elkülönítése kapcsán már szóltunk. Tehát a nyelvtani ismeretek tanításakor nem kerülhetünk ellentmondásba a referencia grammatika tételeivel (szaktárgyi megfelelés), ugyanakkor tisztáznunk kell azt is, hogy mennyit, mit kell megtanítanunk az alsó tagozaton (hozzáférhetőség, „illőség”). Ez az alapelv feladatként jelöli ki azoknak az egyszerűsített ismereteknek a rendszerezését, amelyek érthetőek, hozzáférhetőek, ugyanakkor összhangban vannak a nyelvtudomány állításaival.

I.b) Az *érthetőség* kívánalmával már átkerültünk a tartalmi jellegű alapelvek második összetevőjéhez. A rendszeresség kritériuma azt jelenti, hogy a nyelvtannak mint tantárgynak a saját logikáját követve alakítjuk ki a tantárgyi ismeretanyagot, az egyes nyelvi ismeretek egymásra épülését. Ez a logika nem feltétlenül egyezik, a nyelvtudomány logikájával. Az egyes „szintekhez” kapcsolható ismeretek a tanítási gyakorlatban szükségszerűen keverednek (mondattani, alaktani ismeretek egy helyesírási kérdés tanításakor, ...)

Az érthetőség elve azt is jelenti, hogy a tanított ismeretek tartalmát és terjedelmét a tanulók életkori sajátosságaihoz kell igazítanunk. A tanítandó anyagot tartalmazzák a tankönyvek (melyek a tantervhez igazodnak).

II. A nyelvtani ismeretek **feldolgozásához**, a hogyanhoz tartozó alapelvek.

Azokról a korszerű módszertani elvekről van szó, melyek a nyelvtan tanításában érvényesülnek.

II. a.) A tanulói *aktivitás* elve

A tanuló bevonásának, aktív részvételének alapfeltétele, hogy a tanító megfelelő módon készítse elő a feldolgozandó tananyagot. Valóban és ténylegesen motiváló hatású legyen a célkitűzés, valamint a kérdések megtervezése.

Mivel az alsó tagozatos nyelvtanításban elsődlegesen az induktív tanításnak van helye, (nyelvi tényanyaggyűjtés, megfigyelés után jutunk el közösen a szabály, a meghatározás megfogalmazásához), az aktivizálásnak szükségszerűen kell érvényesülnie. A szemléltetés, a felsorakoztatott adatokból levont következtetés, a szabály, meghatározás megfogalmazása után a gyakorlatok következnek. Ennek a folyamatnak mindegyik szakaszában alkalom adódik a tanuló aktivizálására.

II. b.) A *szemléletesség, játékoság* alapelve. Közismert, hogy a nyelvi ismeretek elsajátítása koncentrált figyelmet kíván, hiszen kétszeresen absztrakt a tantárgy. A nyelvtan

anyaga, a nyelv maga is absztrakció, a grammatika pedig egy ezen alapuló absztrakt rendszer. Ezért a nyelvtan tanításában különösen nagy jelentősége van a szemléletességnek, az elvont fogalmakat konkrét dolgokhoz kell kötnünk.

A fentiekből következően, a nyelvtan tanításában nagy jelentősége van az érdekesség elvének, melyet elsősorban a játékok alkalmazásával valósíthatunk meg. Nem helyettesítheti a tanulást, de – jól megválogatott nyelvi játék esetében – az érdeklődés fenntartása mellett gyakorló, rögzítő szerepű is lehet.

II. c.) Az *elmélet és gyakorlat összekapcsolásának igénye*

A nyelvről szerzett ismereteket (nyelvi kompetencia) a nyelvhasználat (nyelvi performancia) szolgálatába kell állítani.

Ezt csak úgy tudjuk elérni, ha az ismereteket világosan tanítjuk, és állandóan felszínen tartjuk. Ez tanításunk lényege. Nagyon egyszerűen, világosan, érthetően kell magyaráznunk, világos és könnyen tanulható definíciókat kell adnunk. Az ilyen kifejtés mellett az elmélet és gyakorlat összekapcsolásának másik alapfeltétele, hogy a megszerzett ismereteket állandóan szinten tartsuk, mindig „gyakorlás közelben”

II. d.) *Egységes iskolai szemlélet* kell, hogy érvényesüljön a nyelvi tudást és nyelvhasználatot illetően.

Nagyon fontos tényező a nevelőtestület egységes eljárása. Minden tanítónak, tanárnak nemcsak anyanyelvi órán, kell megkövetelnie a helyes beszédet és a helyesírást. Abból a – sajnálatos, negatív -- tapasztalatból kiindulva, hogy a felső évfolyamokon, a nevelőtestület heterogén szemléletéből adódóan, általában nem érvényesül az egységes elvárás, nos éppen ezért, különösen nagy az alsó tagozatos tanítók felelőssége.

II. e.) A *logikai viszonyok* alkalmazásának szükségszerűsége (rész-egész viszony, alá, fölé- és mellérendelő viszonyok)

A nyelvtani anyag feldolgozásának van két alapvető technikája.

A rész — egész viszony értelmezése, mely az analízisben és a szintézisben érvényesül: a mondatok szavakra, a szavak szótagokra, hangokra való bontásában; a szóalak töre és toldaléokra való felbontásában. Ez a felosztás művelete.

Az alá-, fölé- és mellérendeltségi viszony a mondatrészek szerinti mondatelemzésben nyilvánul meg egyrészt, másrészt a szófajok, toldalékok kategorizálásában.

Ezek tulajdonképpen általános gondolkodási „technikák”, nemcsak a nyelvtanban alkalmazzuk. A mindennapi élet kategorizálásában, a dolgok helyének, funkciójának az azonosításában találkozunk vele. Pl. a rész-egész viszonyt szemléltethetjük a kerékpár

alkatrészeiről beszélve, de ha a többi jármű (fölérendelt fogalom) mellé állítom (személygépkocsi, motorkerékpár) – ezekkel mellérendelő viszonyba kerül.

Módszertani felkészülésünk során 1. tudnunk kell az alsó tagozaton tanított anyagot tudományos szinten is, 2. ismernünk kell az egyszerűsítés mikéntjét és határait. Tipikus és bevált alsó tagozati egyszerűsítés a magán- és mássalhangzótörvények elhagyása. Megtehetjük, mert a helyesírás szóelemzési elvét taníthatjuk nélkülük is, eleinte szótagolással, később a szótó és a toldalék megkerestetésével.

Az iskolai tanításban — különösképpen az alsó tagozaton — nem kell a tudomány rendszerét követnünk. Nem tanítjuk például sem az összes szófajt, sem az összes mondatrészt. A szófajokat sem osztályozzuk a nagy kategóriák szerint — elhagyjuk a névszó és a viszonzzó fogalmát —, s nem tartjuk be a sorrendet sem: például a névelőket a főnév után tanítjuk; ide vesszük a névutót is, mivel ezek együtt fordulnak elő a mondatban; az igékkel együtt tanítjuk az igekötőket; az igeragozással együtt tanítjuk a személyes névmásokat. A jelentéstant nem szükséges külön álló nyelvtani diszciplínaként kezelnünk. beépíthetjük az olvasmánytárgyalásba, tehát az olvasmányok kapcsán foglalkozunk a szavak polisziemiájával, a szinonimákkal, antonimákkal, homonimákkal, a jelentésmezővel stb.

A módszertani felkészüléshez hozzá tartozik az alsó tagozatos tananyag sajátos felépítésének az ismerete. (ADAMIKNÉ, 2002)

Az új nyelvtani ismeret tanításának a lépései a következők:

1. Előkészítés

Az előkészítés során:

- a) elhelyezzük az új anyagrészt a tanítás folyamatában,
- b) felébresztjük az érdeklődést az új anyag iránt,
- c) kitűzzük az óra célját.

a) Az új anyagrész elhelyezése a tanítás folyamatában

Annak a didaktikai elvárásnak az érvényesítését jelenti, hogy a tanító is alkalmazza megfelelően a rész – egész viszonyt. Tehát világosan kell látnia és láttatnia az új anyagrész helyét és szerepét a fejezet, a tematika egészében. Utalnia kell arra a már meglévő tudásra, amivel az adott tananyag kapcsán már rendelkeznek. Ha a főnév többbe száma az új ismeret, magának a főnév fogalmának a felidézése, akár matematikai fogalmak bevezetése is célravezető lehet.

b) Az érdeklődés felkeltése, a motiváció

A világos, pontos „behatárolás” sokszor nem elegendő, a puszta célkitűzés a gyerek számára – annál inkább minél kisebb osztályos – nem mozgósító. (Gondoljunk a nyelvtan, már

idézett kétszeresen absztrakt jellegére.) érzelmi alapú motiválásra, gyakran játékos technikákra van szükség, hogy felébresszük a gyermek kíváncsiságát.

Az érdeklődés keltő ráhangolás akkor lesz igazán eredményes, ha a játékot kapcsolni tudja a megtanítandó tananyaghoz. Jó a nyelvtani anyagot egy érdekes szöveghez kapcsolni, hiszen a szöveg maga motiváló tényező.

Jól motiválnak a pótlásos feladatok, főleg akkor, ha a feladat szövege az olvasmányhoz kapcsolódik.

c) *A célkitűzés megnevezése*

Ez a mozzanat zárja az előkészítés-részt. Megnevezhetjük pontosan az óra tárgyát: A főnevek többes száma, A melléknév helyesírása. De, folytatva még részben a motiváló hatású érdeklődéskeltés mozzanatát, későbbre is halaszthatjuk az óra tárgyának bejelentését, korábban csak gyűjtjük a szükséges információkat.

Különbféle jelöléseket használhatunk: aláhúzás, a bekarikázás, a színes kréta alkalmazása, stb. Az azonos tényeket azonos módon jelöljük, az eltérő tényeket eltérő jegyekkel látjuk el.

Gyakori kiemelési forma a számozás. Főleg a csoportosításkor alkalmazzuk.

Időt takarítunk meg vele, mert a megszámozott tényeket nem kell újra leírni. Az utaló jelek az irányulást szemléltetik. Sokszor alkalmazunk nyilat, leginkább a fogalmi kör ábrázolásakor

2. *Új anyag bemutatása*

A szemléltetéssel bemutatott új anyagnak az az érdekessége, hogy maga az új ismeret is nyelvi jelenség. Tehát a bemutatás nyelvi folyamata már a tulajdonképpeni új anyag.

A nyelvtani példaanyag „behozatalának” (indukció) többféle módja van: bemutatás, szemléltetés, beszélgetés, közlés és magyarázat. Az alsó fokon a *bemutatás* vagy *szemléltetés* is kívánatos.

Ahhoz, hogy hatékony legyen, az indukciós anyagnak meg kell felelnie néhány elvárásnak: találunk kell érdekes szöveget, amelyben a tanított jelenség előfordul, ugyanakkor ne legyen a szövegben nehezítő, zavaró tényező. Az indukciós anyag kiválasztásának másik útja, ha – a mi szempontunkból – célravezető, de „steril”, semmitmondó mesterkéltszöveggel dolgozunk. Mint minden egyébben, itt is a két lehetőség közötti egyensúly megteremtésére törekedünk.

A kiválasztás fenti szempontjainak a mérlegelése mellett azt is szem előtt kell tartanunk, hogy az indukciós anyag kellő mennyiségben és mélységben tartalmazza a feldolgozandó nyelvi jelenséget.

A példaanyag feleljen meg a tanítási célnak, az esetleges egyszerűsítést is vállalva

A példaszövegnek nyelviileg kifogástalannak kell lennie. A tanítandó jelenségtől függ, hogy összefüggő szöveget alkalmazunk, esetleg mondatokat vagy szavakat. A nyelvi egységet mindig úgy kell megválasztanunk, hogy a gyerek figyelmét minél egyszerűbben, minél kevesebb elterelő mozzanattal az adott jelenségre irányítsuk.

Az indukciós anyag összeállításának néhány lehetősége:

a) Felhasználhatjuk a tankönyv példaanyagát.

Ezt a legtöbb esetben ki kell egészítenünk, mivel a tankönyvben a terjedelmi korlátok miatt rendszerint kevés a példa.

b) Magunk is összeállíthatunk példaanyagot. Ilyenkor célszerű az óra előtt a táblára írni, és felhasználásáig letakarni.

c) Nagyon gyakran az, órán beszélgetéssel gyűjtjük össze a példaanyagot. Ilyenkor cselekedtetés, egy kép megfigyelése, egy előzetesen feladott megfigyelési feladat, valamilyen közös élmény, olvasmány szolgálhat a beszélgetés anyagául.

A példaanyag bemutatása is többféleképpen történhet.

a) Csoportalkotás: a határozott névelő tanításakor például két csoportot alkotunk az a + mássalhangzós kezdetű, illetve az az + magánhangzós kezdetű főnevekkel. A legcélszerűbb ezeket a csoportosításokat úgy elvégezni, hogy mi a táblán dolgozunk, és pontos utasításokat adunk a tanulóknak vagy pedig előre elkészített szókártyákra írjuk a tényanyagot, és a tanulók rendezik őket a táblán. Az áttekinthető megoldást előre megtervezem.

b) Különbőféle jelöléseket használhatunk: aláhúzás, a bekarikázás, a színes kréta alkalmazása, stb. Az azonos tényeket azonos módon jelöljük, az eltérő tényeket eltérő jegyekkel látjuk el. Gyakori kiemelési forma a számozás. Főleg a csoportosításkor alkalmazzuk. Időt takarítunk meg vele, mert a megszámozott tényeket nem kell újra leírunk. Az utaló jelek az irányulást szemléltetik. Sokszor alkalmazunk nyilat, leginkább a fogalmi kör ábrázolásakor.

3. Elemzés és általánosítás

Az egyes nyelvi tények elemzését azért végezzük el, hogy belőlük nyelvtani általánosításokhoz, jussunk el. Ez lehet:

a.) egy-egy nyelvtani fogalom meghatározása (a szófajok, a mondatrészek, a mondatfajták meghatározása),

b.) másrészt egy-egy nyelvtani ítélet megfogalmazása, pl. a helyesírási és a nyelvhelyességi szabályok

Mindkét művelet absztrakciót igényel.

A nyelvtani fogalomalkotás során eltekintünk a példaanyag egyedi jegyeitől, és kiemeljük a közös, lényeges jegyeket. A fogalomalkotást rendszerint több lépésben kell lebonyolítanunk.

A fogalomalakítás tanítási algoritmus:

- Először — a felkészülés során — a meghatározást tisztázzuk, megnézzük, hogy helyesen szerepel-e a tankönyvben, összehasonlítjuk a referencia nyelvtan meghatározásával. Majd pedig átgondoljuk, milyen lépésekre van szükség a meghatározás lebontásában.

- A második lépésben – ez már e rövid szakaszban akár a deduktív módszernek is nevezhető -- visszaigazoljuk, valóban a „célgyűjtésnek” megfelelnek-e egyenként a példák. Miután a példákon végighaladunk, következhet a definíció. Ajánlatos a meghatározást a gyerekekkel megfogalmaztatni, elmondatni. Utána leírjuk a meghatározást a füzetbe, mindig példákkal.

A fogalomalakítás algoritmusában az a jellemző, hogy először a tartalmi elemet alakítjuk ki, aztán az alaki jellemzőt, esetleg a hozzá tartozó helyesírási szabályt. Pl. a tulajdonnevek tartalmi lehetőségeinek megismerése után fogalmazzuk meg, majd gyakoroltatjuk a nagybetűs írásmódot. De ez már átvezet az elemzés és általánosítás második követelményéhez, az ítélet, a szabály megfogalmazásához.

A nyelvtani szabály tanítása

E feladat megoldásakor is -- fogalomalkotáshoz hasonlóan -- a nyelvi tények gyűjtéséből, megfigyeléséből indulunk ki. Például gyűjthetünk egy szövegből – ú, -ű-re végződő szavakat: savanyú, keserű. Miután a figyelem előterébe „kerített” szavak –ú, ill. –ű végződéseit színessel kiemeltük, megfogalmazhatjuk a közismert szabályt: A szavak végén (általában) hosszú az –ú, -ű. A zárójeles nagybetűs kiemelésre azért volt szükség, mert gyűjtés közben a tanulók, nem is ritkán, találkoznak rövid szóvégi –u, -ü-vel is. A szabályt tehát, a lehetséges kivételekkel meg kell toldanunk.

4. Új ismeret logikai-nyelvi megformálása

Amint a szabály, meghatározás megfogalmazásakor már utaltunk rá, az általánosítás megfogalmazása mindig a tanulók feladata. Gondos irányítás esetén ez sikerül is. Jó néhány pedagógiai alapelv húzódik meg e kíváncsi mögött. Mindenek előtt az aktív és tudatos elsajátítás elve. Az órai munkába való bekapcsolás mellett nem elhanyagolandó a beszélve gondolkodtatás szempontja sem, a kimondva formálódó gondolat alakítása. A nyelvtankönyvekben is elterjedt az a gyakorlat, hogy a meghatározásokból és a szabályokból kihagynak egy-egy kulcsszót, melyet a tanulóknak kell behelyettesíteniük.

A szabály mindig valamilyen törvényszerűséget fogalmaz meg, tehát egy, az adott jelenséget is szabályozó kíváncsi. Viszont nagyon sok olyan nyelvtani szabályunk van, amelyekhez tartoznak kivételek. Ezek a szabályalkotáskor, feltétlenül megtanítandók.

A meghatározás inkább logikai kategória. Mint már erről korábban szoltunk, a logikai gondolkodást fejleszti azoknak a viszonylatoknak a felfedezése, amelyek a dolgok között vannak (oksági, kronológiai, rész-egész, alá-, fölé- és mellérendelés)

Új ismeret megszilárdítása (olyan fontos, mint világos és gondos tanításuk).

Az általánosítás, a fogalomalakítás, a szabály- és meghatározás-formálás után szükség van arra, hogy ellenőrizzük a tanított dolgok megértését. A leginkább kézenfekvő visszajelzési mód a felismerési gyakorlás. A legegyszerűbb módja, ha az olvasmányban aláhúzzák a gyerekek a tanult nyelvi jelenséget. Ez a művelet gyakorlás és ellenőrzés egyben, de egyúttal a megszilárdítást is megkezdjük általa.

A rögzítésnek két lehetőségét tartjuk számon: az indoklás-típusú magyarázatot logikai rögzítésnek nevezzük: a meg y ige, mert egy cselekvést nevez meg, de úgy, hogy egyúttal megjelöli a cselekvő személyét és számát is.

Nyelvi rögzítésről beszélünk, ha meghatározás, szabály ismétlésével összefüggésben, azokat igazolva találja meg a megfelelő nyelvi jelenséget.

A rögzítésnek ezeket a lehetőségeit elsődleges rögzítésnek nevezzük, közvetlenül követik az új ismeret elsajátítását.

Az ismeretek megszilárdításának célját szolgálják a rögzítés különböző lehetőségei:

- az óra végi, ill. az óra eleji összefoglaló kérdések
- a házi feladatok
- ismétlő-rendszerező óra

I. 3 A helyesírás tanítási alapjai és alapelvei

Az olvasás és az írás tanításakor előkészítjük, megalapozzuk a többi anyanyelvi tárgy tanítását. Ezért nem mindegy, hogy milyen olvasástanítási módszert alkalmazunk, és hogy miképp és mennyit gyakoroltatjuk az írást. Azt is tudja mindenki, hogy az olvasás és az írás tanításakor az egész további iskolai munkát alapozzuk meg.

Mivel az olvasás és az írás megtanítása az első iskolaév feladata, az első iskolaév meghatározó jelentőségű, sikere vagy sikertelensége az anyanyelvi nevelés és az egész iskolai munka további sorsát befolyásolja. Ezért az első iskolaévnek speciális didaktikai feladatai vannak.

Az írás lényege, hogy az ember megtanulja grafikus formában rögzíteni vagy közölni mások, illetve saját beszédének a tartalmát. A gyermek az írással tehát egy újfajta jelrendszert sajátít el, amivel az élőbeszédet helyettesítheti. Az írás elsajátításával a tanuló tehát egy önálló, a

beszédtől és az olvasástól különböző nyelvhasználati módra tesz szert. Az írás akkor tölti be funkcióját, ha a folyamatban alkalmazott jelek azonosak a nyelvi tartalommal.

Az írás jelrendszerének elsajátítása az írástanulás alapvető feltétele. Az írás elsajátításában különösen fontos a tantervi anyag egymásra épülésének figyelembe vétele és az előírt követelmények fokozatos, megközelítése. Az írás a tanulás időszakában bonyolult folyamat, s az első-második osztályos gyermekek az írás elsajátítására a legkevésbé felkészültek. Az írástanítás folyamatát nagymértékben befolyásolja az hogy milyen módszerrel tanítjuk az olvasást. Az írást az olvasáshoz hasonlóan többféle eljárással taníthatjuk. Az írástanítás elkezdésének idejében és ütemében, nagy eltérés mutatkozik, és ez által az azonosságokat és különbségeket figyelembe véve. (ADAMIKNÉ, 2002)

Kb. száz éve tisztult le, alakult ki az a tananyag, melyet a kisgyermeknek meg kell tanítani. A tantervek ezen mindig változtatnak valamit, de a lényeg ugyanaz marad.

Első osztályban is van nyelvtan, annak ellenére, hogy a tantervek itt nem írnak elő nyelvtanítást. Az olvasás- és írástanítással párhuzamosan — sőt már az előkészítő szakaszban — megtanítjuk a hang (a magánhangzó és a mássalhangzó), a szó és a mondat fogalmát; a szótagolást és az elválasztást; a mondatfajtákat; s a nagybetűkkel kapcsolatban néhány tulajdonnévfajtát. Ezeket az alapkategóriákat — a tudatos olvasás- és írástanítás érdekében — megnevezzük, s állandó gyakorlással a felszínen tartjuk.

A nyelvtan tulajdonképpen tanítása a második osztályban kezdődik. Anyaga második, harmadik és negyedik osztályra — programonként különböző módon elosztva — a következő. Hangtanból: a magánhangzók és a mássalhangzók, időtartamuk, az ábécé és betűrend, a szótagolás és az elválasztás. Szófajtanból: az alapszófajok, tehát az ige, a főnév, a melléknév, a számnév; néhány névmásfajta (személyes, mutató, kérdő); a főnévi és a melléknévi igenév; a viszonyszók közül a névelő, a névutó, az igekötő és néhány kötőszó. Szóalaktanból: a tő és a toldalék fogalma; a toldalékfajták: a képző, a jel és a rag; a képzők közül a -ság/-ség, -ás/-ész főnévképzők, az -i, -s melléknévképzők, az -ít és az -ul/-ül igeképzők. A jelek közül a -k többesjel, a -bb középfokjel, a -t/-tt múltidő-jel. a módjelek: -na/-ne, -ná/-né, -j. A ragok közül az igeragozás alanyi személyragjai, a névszói ragok közül a -t tárgyrag és néhány határozórag: -ba/-be, -ban/-ben, -ból/-ből, -tól/-től. Ezeket mind Magyarországon, mind pedig a mi iskoláinkba is így tanítják.

Láthatjuk, hogy a tanítandó toldalékok kiválasztását helyesírás-tanítási szempontok határozzák meg. Azt is tudnunk kell, hogy a szófajtan és az alaktan nincsen elkülönítve, az adott szófaj bemutatása után következik a ragozása, jelezése, képzése. A mondattanból a mondatfajták tanítása végigkíséri a négy év anyagát, vissza-visszatérő jelleggel. Újabban a mondatrészeket is

tanítják, ezek: az alany, az állítmány, a tárgy, a határozó és a jelző. Tanítják az állítmány fajait (igei, névszói és igei-névszói állítmány), néhány határozófajtat (hely-, idő-, mód-, eszköz- és társhatározó), valamint a jelzőfajtatkat (minőség-, mennyiség- és birtokos jelző). Szerkezeti szempontból az egyszerű mondat fajai (tő- és bővített mondat), valamint az összetett mondat fogalma és felismerése szerepel a tananyagban.

Az alsó tagozatos nyelvtani anyag kiválasztását általában a helyesírás-tanítás és a beszédfejlesztés szempontjai határozzák meg, tehát nagyon gyakorlati, és a lehetséges mértékig le van egyszerűsítve. (KERNYA, 2008).

A szöveggel végzett helyesírási gyakorlatokat célszerű előkészíteni, a szöveg témájára ráhangoló gyakorlatokat és szövegértési feladatokat végezni. A másolás, az emlékezetből írás és a tollbamondás is leginkább gyakorló feladattípus, és nem elsősorban az ellenőrzést szolgálják. Ezek a gyakorlatok jellegükben közel állnak a helyesírásstudás gyakorlati alkalmazásához, az önállóan megfogalmazott, természetes szövegek folyamatos leírásához. Mindhárom gyakorlatot megelőzheti a szöveg egyéni néma olvasása vagy a felolvasás, a szövegek értelmezése. A gyakorlatokat minden esetben az ellenőrzés zárja, amelyet a tanulók egyénileg, párban vagy közösen végezhetnek. Minden esetben elegendő időt kell hagyni, nyugodt légkört kell biztosítani a szöveggel való egybevetésre. Ezzel is az önellenőrzés igényét és képességét fejlesztjük a diákokban. A hibázásnak számos egyéb oka lehet a helyesírási képesség nem megfelelő szintjén kívül, forrásai lehetnek például: a regionális nyelvhasználat sajátosságai, a fáradtság, a nem megfelelő figyelem, a motiváció hiánya, az észlelési, emlékezési és asszociációs zavarok, a tanulási, olvasási és írásnehézségek, a szövegértésnek, az önálló munkavégzés képességének a nem megfelelő szintje, a szükségesnél kevesebb idő biztosítása a feladatmegoldásra vagy a nem megfelelő szöveg kiválasztása (EGEDY et al., 1953)

A magyar helyesírás négy alapelve épül:

- 1) a kiejtés szerinti írásmód
- 2) a szóelemző írásmód
- 3) a hagyományos írásmód
- 4) az egyszerűsítő írásmód

Ezek a helyesírási alapelvek többnyire együtt hatnak, vagyis egy-egy szó írásakor egyszerre

kettőhöz, vagy akár mindegyikhez is igazodhatunk.

1. Kiejtés szerinti (fonetikus) írásmód:

Ahogy a megnevezésből érthető, ez a fajta írásmód követi a kiejtést. A szavakat tehát úgy írjuk le, ahogy kiejtjük. Itt nem olvadnak össze, nem hasonulnak, nem igazodnak

egymáshoz a mássalhangzók, és a magánhangzók sem rövidülnek illetve nyúlnak, hanem minden egyes hangot úgy ejtünk, ahogyan az le van írva. Például: cipő, számítógép, tanítás stb.

Viszont ahányan vagyunk, annyiféleképpen ejtjük a szavakat. Ez függ a kialakult szokásoktól, de leginkább a nyelvjárástól. Amikor a kiejtés szerinti írásmódról van szó, akkor mindig a köznyelvi kiejtésre gondolunk, s nem az egyéni illetve a tájszólásra jellemző kiejtésekre.

A magánhangzók ejtésében kétféle változat létezik. Az egyikben a hosszú magánhangzók minden esetben még todalékos formájukban is megőrzik hosszúságukat. Ezek lesznek az alakörző szavak. Pl.: dísz, díszes, díszít; szín, színes, színezzék; hús, húsos, hússal; díj, díjat, díjazott; ígér, ígéretet, ígéretes; íz, ízletes, ízlelés; új, újíítás, újdonság stb.

A másik esetben a magánhangzók néhány todalékos formájukban megrövidülnek. Ezek lesznek az alakváltoztató szavak. Pl.: hír, hirdetés – de a híres hosszú marad; húsz, huszad – de a húszas hosszú marad; bízik, biztat – de a bízunk hosszú marad; ír, irat, iromány – de az írás hosszú marad stb.

Előfordul, hogy két magánhangzó közé a könnyebb ejtés céljából egy j hangot mondunk, amit viszont az írásban nem teszünk: piac [pijac], dió [dijó], miatt [mijatt], miért [mijért] stb.

A miért szó helyesírása miatt néhány kisiskolás fejében rögzült a j betű nélküli forma, és a milyen szóból is kihagyja írásban a ly betűt (mien), ami nagy hiba.

A mássalhangzók ejtésében szintén két lehetőséget találunk. Sok olyan szópárt ismerünk, amelyek tagjai között jelentésbeli különbség lesz, ha rövid illetve hosszú mássalhangzóval írjuk, ejtjük. Pl.: var – varr, mond – mondd, ál – áll, kel – kell, ép – épp stb.

A mássalhangzók ejtésbeli nyújtásával a nyelvjárásokban gyakran lehet találkozni. Ezért nézzük a leggyakoribb szavakat, amelyeket nálunk helytelenül nyújtunk: köpeny, csat, egyéb, elem, szőlő, szalag, nyúlik, szíj, héja, háló.

Ennek ellenkezőjére is figyelniünk kell, amikor hosszú mássalhangzóval kell írunk, azonban röviden ejtjük a következő szavakban az ll – l mássalhangzókat: sokall, furcsáll, zöldell stb.

2. Szóelemző (etimologikus) írásmód:

Bizonyos mássalhangzók a beszédben egymás mellé kerülve hatnak egymásra, amit a hangtani részben már tanultatok. Ennek következtében egyik vagy a másik, esetleg mindkét mássalhangzó kiejtése megváltozik. Ha ezeket a szavakat helyesen akarjuk leírni, akkor elemeire kell bontanunk a szavakat, persze csak gondolatban, pl.: any+ja, barát+ság. .

Ez a jelenség az összetett és a toldalékos szavak esetében merül fel, amelyeket gyakran nem a kiejtés szerint írjuk, hanem felismerhetően feltüntetjük bennük az alkotóelemeket, tehát a két szót, vagy a szótót és a toldalékokat, pl.: élet+cél [éleccél], mond+ja [mongya].

A szóelemző írásmód nemcsak a szóelemek eredeti alakját tükrözi, hanem azok alakváltozatait is, pl.: fiúk+val – fiúkkal.

A szóelemző írásmód a mássalhangzók egymásra hatása következtében mutatkozik meg igazán, ahogyan az alábbi példákban is látható:

a) hasonulás: központ [köszpont], névtelen [néftelen], azonban [azomban],

b) összeolvadás: látszik [lácck], barátság [baráctság], tudja [tuggya],

c) rövidülés: arccal [arcal], szebb lesz [szeb lesz], parttalan [partalan],

Külön figyelmet kell szentelni az ez, az mutató névmások alakjainak helyesírására, ahol a z mássalhangzó teljesen hasonul az utána következő mássalhangzóhoz: ez+be [ebbe], az+ból [abból], ez+nél [ennél], az+hoz [ahhoz].

Az egy számnév származékaiban gyakran ejtünk hosszú gy-t. Írni azonban mindig csak egy gy-t szabad: egyet [eggyet], egyes [eggyes], egyik [eggyik]stb.

Hasonló eset a kisebb szóban az s írása, ahol szintén csak egy s betűt írunk annak ellenére, hogy hosszan ejtjük: kisebbít [kissebbít], kisebbik [kissebbik].

A kevésbé szó esetében, a b-t szintén röviden írjuk, amit néhány nyelvjárásban hosszan ejtenek: [kevéssbbé]. Ezzel kapcsolatban megjegyezhetünk egy találó szójátékot, miszerint a kevésbé szóban a b-t, kevés b-vel kell írni.

Hangos olvasás közben mindenképpen kerülni kell az ún. betűejtést. Ez alatt azt értjük, hogy a szavakat úgy ejti ki az illető, ahogyan azt leírja, tehát: ejtjük [ejtjük], maradjon [maradjon], látja [látja]. A szögletes zárójelben az ejtést kell érteni, amiből látható, hogy a beszédben kiejti az összes betűalakot, ami a fenti esetekben helytelen. Helyesen ejtve: [ejtyük], [maraggyon], [láttya].

A toldalékos (ragos, jeles, képzős) és az összetett szavakban többnyire feltünteteti a szavak alkotóelemeit. A ragos, a jeles, a képzős szavak, az összetételek, valamint az egymást követő szavak szóelemeinek érintkező hangjai kölcsönösen hatnak egymásra, s a szavak kimondásakor a hangok sokszor megváltoznak. Helyesírásunk azonban nincs tekintettel az alkalmi hangváltozásokra, hanem a szóelemeket eredeti alakjában írja le. Pl.: ijedt, hetilapban, lökdös, vízpart, adhat, azonban, átcsap, anyja, fagyjon, állj, kardjuk, költség, sarkkör.

3. Hagyományos írásmód:

Az 1980-as években felmerült egy olyan javaslat, amely azzal kívánta könnyíteni a helyesírásunkat, hogy a j hang kétféle jelölését elhagyjuk, vagyis az ly-t elfelejtjük. Az indok az

volt, hogy az ly felesleges, régies, elavult. Nyelvészeink azonban megmentették ezt a betűnket, mert úgy vélték, szegényebbé válna nélküle anyanyelvünk. Régebben a j-t és az ly-t nem ejtették egyformán. Meg lehetett különböztetni a beszédben, mert az ly-t lágyabban ejtették.

A magyar helyesírás történetében volt olyan időszak, amikor a cs hangot ts vagy ch betűkkel jelölték. Ez mára kizárólag csak a régi családnevekben maradt meg: Kováts, Babits, Madách.

A hagyomány elve szerint tehát az ly betűs szavakat írjuk, valamint azokat a magyar családneveket, amelyekben egy-két hangot a régi magyar helyesírás betűivel jelölünk. Ezek egyaránt lehetnek magánhangzók és mássalhangzók. Néhány régies magánhangzónk a következő családnevekben fedezhetők fel: Kölcsey, Dessewffy, Soós, Paál, Weöres Veér.

Régies mássalhangzóink a következő nevekben találhatóak: Czuczor, Mikszáth, Madách.

Ha a családnevekben a régies mássalhangzók a szó végén állnak, akkor a hozzájuk kapcsolódó -val, -vel toldalékok mindig az ejtésbeli formához hasonulnak: Móriczsal, Madáchcsal.

Vannak esetek, amelyekben a helyesírás ragaszkodik a történetileg kialakult szokásokhoz.

– családnevek (Batthyány, Kossuth, Széchenyi, Thököly stb.)

– ly-os szavak

a) szó kezdetén csak a 'lyuk' szó és toldalékos alakjai; pl.: lyuk, lyukas, lyukat stb.

b) egy szótagú szavak végén; pl.: mély, moly, súly, gally stb.

c) két vagy több szótagú szavak végén; pl.: bagoly, csekély, kristály, akadály stb.

d) -lya, -lye végződésű szavak; pl.: ibolya, korcsolya, nyavalya

– dz, dzs

pl.: edz, bridzs, lándzsa, fogódkodik stb.

4. Egyszerűsítő írásmód

Az egyszerűsítés elvét alkalmazzuk a többjegyű betűk (cs, gy, ty stb.) kettőzésekor. A többjegyű betűk kettőzött alakját a tőszókból és toldalékos alakokban csonkítottan írjuk, vagyis a betűnek csak az első jegyét ismétljük meg pl.: loccsan – a loccsan helyett, jeggyel – a jeggyel helyett.

Ugyancsak ez az elv érvényesül három azonos mássalhangzó találkozásakor, amikor a szó végén hosszú mássalhangzó áll, s ugyanazzal a mássalhangzóval kezdődik a toldalék is pl.: orral – az orr+ral helyett, vádlottól – a vádlott+tól helyett, sakkal – a sakk+kal helyett stb..

Ez utóbbi esetekben a három egyforma mássalhangzó helyett csak kettőt írunk s ejtünk, mivel hármat a magyar nyelv szabályai szerint nem lehet: orrral, vádlotttól, sakkkal.

Az összetett szavak írása kivételt képez, azok határán nem egyszerűsítünk: jeggyűrű – a jeggyűrű írása helytelen.

Ha az összetett szóban található három egyforma mássalhangzó, akkor ott meg kell hagyni mind a hármat, mégpedig a következőképpen kötőjellel kell írni: balett-táncos, galopp-pálya, sakk-kör.

További kivétel a magyar családnevekre és az idegen tulajdonnevekre vonatkozik, amelyek kettőzött mássalhangzóra végződnek: Széll-lel, Papp-pal, Kiss-sel, Wittmann-né.

II. A kárpátaljai magyar iskolák számára készült magyar nyelvtan programok és tankönyvek bemutatása

II.1 A kárpátaljai magyar iskolákban használt anyanyelvi program elemzése

II.1.1 A 3. osztályos magyar nyelv program

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák számára készült alsó osztályos anyanyelv (magyar nyelv és olvasás) tanmenetet Szergejcsuk Julianna állította össze, aki a Megyei Pedagógus-továbbképző Intézetnek a munkatársa. A tanulóknak heti három magyar nyelv órájuk van. Egy tanév alatt ez 105 magyar nyelv órát jelent. A tanév elején a beszéd és nyelv témakörrel kezdenek, melyre 8 órát tervez a program. 11 óra van a szöveg témakörre, 16 óra a mondat témára. A legtöbb idő a szó feldolgozására van, összesen 34 óra. A szófajokra 24 óra javasolt, ebből 12 órán keresztül az igéket, 5 órán keresztül a főnevet, 4 órán keresztül a melléknevet tanulják a diákok. Az év utolsó előtti óráján helyesírási gyakorlást tartanak, az utolsó órán pedig év végi értékelés van. Nagyon fontosak a Nyelvművelő órák, melyből 10 található a 3. osztály számára.

A beszéd és nyelv témakört ismétléssel kezdik, hogy a beszédről és az írásról tanultakat ismétlik. Ezt követően a hangokat, a zöngés és zöngétlen mássalhangzókat, a kiejtés és szóelemzés elvét ismétlik, valamint a j hang kétféle jelölését és a h ejtését, írását a szavak végén. A témakör ellenőrző tollbamondással zárul.

A második témakör a szövegről szól. A következő témákból áll: mi a szöveg, témája, címe, elbeszélő és leíró szöveg, hogyan kell írni elbeszélő fogalmazást, bekezdés, szövegfelépítés, szöveg sajátosságai és a párbeszéd, hirdetmény, levél. A témakör végén tudáspróba teszt van, valamint összefoglaló, rendszerező órával zárul a szöveg című témakör.

A következő nagy témakör a mondat. Ez magába foglalja a mondat fogalmát, fajait, a kijelentő, kérdő, felszólító, felkiáltó és óhajtó mondatot, a megszólítást, az állító és tagadó mondatot, a mondatrészeket, szókapcsolatokat, a mondat fő részeit: az alanyt és állítmányt, a mondat bővítményeit és az összetett mondatot. A témakör tartalmaz egy ellenőrző másolást, valamint tudáspróba tesztet is. A témakör az összefoglaló és rendszerező órával zárul.

A legnagyobb témakör: A szó fejezet. Ez a témakört az első félévben kezdik meg és csak a másodikban fejezik be. Részei a következők: a szó jelentése és alakja, rokon értelmű-, ellentétes jelentésű szavak, a szó szerkezete, egyszerű és összetett szavak, szótó és toldalék fogalma, a képzők (-ász, -ész, -ság, -ség, -s, -ás, -és, -ó, -ő, -mány, -mény, -ka, -ke, -cska, -cske, -i, -atlan, -etlen, -talan, -telen, -z, -ít, -ul, és -ül), a jel (-k, -bb, -t, -tt), a rag (-ba, -be, -ban, -ben, -ból, -ből, -ról, -ről, -tól, -től, -hoz, -hez, -höz, -n, -on, -en, -ön, -nál, -nél, -val, -vel). A témakör

keretein belül két ellenőrző tollbamondás és egy ellenőrző másolás van. Két alkalommal van tudás ellenőrzés és kétszer összefoglaló, rendszerező óra.

A második legnagyobb témakör, amely a második félév második részét kitölti, a szófajok. A szófajok témakör a szófajok fogalmával, az igével, azon belül az ige jelentésével (cselekvést, történést, létezést kifejező igék), az igeidőkkel (jelen, múlt, jövő idő), az igekötős igékkel, az igekötők és az igekötős igék helyesírásával, a főnévvel, a főnév jelentésével, a főnév egyes és többes számával, a köznévvvel és a tulajdonnévvvel, a főnév mondatba helyezésével, az –ó, –ő, –u, –ú és az –ü, –ű a főnevek végén, a melléknévvvel a melléknév jelentésével, fokozásával, helyesírásával foglalkozik. A témakör tartalmaz egy tartalommondási felmérést és egy ellenőrző tollbamondást. Két tanórán tudásellenőrző tesztet írnak és van egy összegző, rendszerező óra.

Az egész tanév során, minden témakörbe be vannak ékelődve Nyelvművelő órák. Ezek a következő témákra épültek: fogalmazás „Nyári élményeim” címmel, „Szólj, s megmondom ki vagy!” (udvarias szavak és kifejezések), az –e kérdőszó helyes használata, a szavak kapcsolata a mondatban, az egyenes és az átvitt értelmű szavak, az –ít és az –ul, –ül képzős szavak helyesírása, a ragos szavak helyes használata, az igeidők helyes használata, a tulajdonnevek helyes használata, valamint elbeszélő fogalmazás a közelgő nyarat várva.

A tanév során összesítve négy ellenőrző tollbamondást írnak, két ellenőrző másolást, egy szövegértési felmérést, egy párbeszéd felmérést és egy tartalommondási felmérést kell végezniük.

A tanterv alapján a 3. osztályos magyar nyelv órák az egésztől közelítenek a részekig, azaz a szövegtől haladnak a szófajokig. A tanterv a legnagyobb hangsúlyt a szó témakörre fekteti.

II.1.2 A 4. osztályos magyar nyelv program

A tanulóknak heti három magyar nyelv órájuk van. Ez egy tanév alatt 105 óra. A tanév elején év eleji ismétlés található, melyből 3 óra van adva a tanulók számára. Azután 6 óra a szöveg témakörre, 8 óra a mondat témára. A legnagyobb témakör, amely az egész további tanévet kitölti, a szófajok. Minden szófaj külön témakörben szerepel, van egy a szófajokról tanultak ismétlése, azután 27 óra van az igére adva, majd 21 óra a főnévre, 8 óra a melléknévre, 7 óra a számnévre és 7 óra a névmásra. 12 óra ismétlés, ebből 1 óra az éves anyag ismétlése. 4 óra van tervezve nyelvművelő óráknak.

Az év eleji ismétlés a beszédünk és az írásunk felépítését, a hangok és a betűk, a magánhangzók és a mássalhangzók, illetve a szó, mondat, szöveg ismétléséből áll.

A második témakör a szövegről szól. A következő témákból áll: mi a szöveg, a szöveg címe, tagolása, típusai, élőlények leírása, leírás növényekről, állatokról, a szöveg fajtái. A

témakör tartalmaz egy párbeszéd felmérést, egy összegző, rendszerező órát, azon belül pedig egy tesztet.

A következő témakör a mondat. Ez magába foglalja a mondat fogalmát, fajait, a kijelentő, kérdő, felszólító, felkiáltó és óhajtó mondatot, a fő mondatrészeket, mondatelemzést, szókapcsolatokat és a bővített mondatok mondattani elemzését. A témakör tartalmaz egy ellenőrző tollbamondást. A témakör az összefoglaló és rendszerező órával zárul.

A legnagyobb összetett témakör a szófajok. Ez a témakört az első félév második felében kezdődik meg és csak az év végén fejeződik be. Fő részei a következők: az ige, a főnév, a melléknév, a számnév és a névmás.

Az ige témakör felöleli az ige jelentését, az ige szerepét a mondatban, a rokon értelmű és ellentétes jelentésű igéket, az egyenes és átvitt értelemben használt igéket, az igekötős igéket és helyesírásukat, az igealakok személyét és számát, az ige időket és módjait, az ige kijelentő, feltételes, felszólító módja, az -l, -d, -gy, -n, -ny, -l, -ll, -n, -ny, -s, -sz, -z, -dz, -t végű igék felszólító módú alakja és helyesírása, a felszólító módú igék hosszabb és rövidebb alakja. A témakör tartalmaz egy tartalomírást, egy szövegértési felmérést, egy ellenőrző másolást és egy ellenőrző tollbamondást. A tanulók a témakörön belül egyszer írnak tesztet, és a végén van egy összegző, rendszerező óra.

A főnév című témakör a második félévtől kezdődik. Magába foglalja a főnév fogalmát, a köznevet és tulajdonnevet, a rokon értelmű és ellentétes jelentésű főneveket, a többjelentésű főneveket, az egyenes és az átvitt értelmű főneveket, a főnév egyes és többes számát, a főnevet a mondatban, a ragos főneveket, a kit?, mit?, kiket?, miket?, hol?, honnan?, hová?, kivel?, mivel?, kije?, mije?, kié?, mié? kérdésre felelő főnevek, a főnevek helyesírása -ó, -ő, -ú, -ű a főnevek végén, a j hang jelölése a főnevekben, magánhangzó-rövidülés a főnevekben, hosszú mássalhangzó a főnevekben. A témakör tartalmaz egy ellenőrző tollbamondást, egy fogalmazást, egy szóbeli fogalmazási felmérését. Egy tesztet írnak a témakör befejeztével és van egy összegző, rendszerező óra.

A melléknév témakör a rokon és ellentétes jelentésű melléknevekkel kezdődik, azután a melléknevek fokozása, helyesírása, főnévből melléknévképzése, tulajdonnévből képzett melléknevek, a végén a melléknevek a mondatban témával zárul. Az utolsó óra összegző és rendszerező. A témakör tartalmaz egy szövegértési felmérést.

A számnév témakör öt témát dolgoz fel, a határozott és a határozatlan számnevet, a határozott számnév fajait, a számnevek helyesírását, a számnevek toldalékolását, a keltezés helyesírását. A témakör vége tesztel zárul, illetve összegző, rendszerező órával a számnév című témakörből.

A névmás témakör magába foglalja a személyes névmást, a kérdő, a mutató névmást, a névelőt és a névutót. A témakörön belül van egy ellenőrző tollbamondás. A témakör végén összegző, rendszerező óra van.

Az ismétlő órákon átismételik a szöveget, a mondatot, a szófajokat, azon belül az igét, a főnevet, a melléknevet, a számevet, a névmást, a névelőt és a névutót.

A tanév során, néhány témakörbe be vannak ékelődve Nyelvművelő órák. Ezek a következő témákra épülnek: a társalgás illemtana, beszédképesség fejlesztő gyakorlatok, az igeidők használata az elbeszélő és a leíró szövegekben valamint a helyesírás gyakorlatokra.

A tanév során összesítve négy ellenőrző tollbamondást írnak, két ellenőrző másolást, két szövegértési felmérést, egy párbeszéd felmérést, egy tartalomírást, egy fogalmazást és egy szóbeli fogalmazás felmérést kell végezniük.

A tanterv alapján a 4. osztályos magyar nyelv órák az egész felől haladnak a részletekig, a szövegtől a szófajokig. A tanterv a legnagyobb hangsúlyt a szófaj témakörre fekteti. Legkevesebb a szöveg témakör van kiemelve.

II.1.3 A kárpátaljai és a magyarországi magyar nyelv program tematikájának összehasonlítása

Ahogy a fentebbiekben is láthattuk, Kárpátalján a nyelvtani részre fektetik a hangsúlyt, valamint a helyesírásra és tollbamondásra. A nyelvtani résznél az a cél, hogy a tanulók felismerjék és tudják a nyelvtani kifejezéseket, tudják használni azokat és önállóan alkalmazni. A tanulók a témák során folyamatosan tanulják a helyesírást, valamint van olyan óra is, ahol ezt gyakorolhatják. A célok közé sorolható a kommunikációs képességek fejlesztése is. Másodlagos célként tüntetném fel a beszédképesség, a szóbeli szövegek megértésének, értelmezésének és alkotásának fejlesztését. Az írásbeli szövegalkotás is megjelenik nálunk, ezek szolgálnak mintául a gyermekek fogalmazásaihoz, nyitnak utat a későbbi kreatív alkotásokhoz, a képzelet, az érzelmek, a gondolatok önálló kifejezéséhez. A szövegek az árnyalt, gazdag szókinccs kialakításának forrásai is, hozzájárulnak az önkifejezés igényének kielégítéséhez és képességének fejlődéséhez. Kárpátalján a 3. és a 4. osztályban szinte ugyan az a tanterv, avval a különbséggel, hogy már a 4. osztályosok bővített formában kapják az anyagot.

Az 1-4. osztályosok számára készült magyarországi programban a magyar nyelv és irodalom az ösztantárgyak 27-40%-át teszi ki. Ebben a programban a beszédképesség, a szóbeli szövegek megértésének, értelmezésének és alkotásának fejlesztése képezi alapját és kiinduló pontját valamennyi újonnan megtanulásra kerülő nyelvi tevékenységnek. A 3-4. osztályban az írás-helyesírás tanításának célja az életkornak és az oktatás igényeinek megfelelő írástechnika

differenciált kialakítása, a tanulást és az írásos önkifejezést szolgáló eszközzé fejlesztése az olvashatóság, a rendezettség és a helyesség igényével. A fejlesztési célok közé tartozik a megfelelő hangképzés, beszédlejtés és hangoztatás fejlesztése; törekvés a mások számára érthető és kifejező beszédre. Szöveges kiejtési, mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok. Fejleszteni kell a szókincsüket, hogy a mindennapi élmények, olvasmányok, látvány-, hang-, mozgóképélmények tartalmát felidézhesék és el is tudják mondani, ki tudják magukat fejteni és a saját véleményüket is meg tudják fogalmazni. Fontos az értő olvasás bizonyítása feladatmegoldással. Az olvasott szövegekkel összefüggésben az aktív szókincs gazdagítása. A tanulóknak tudniuk kell szövegek műfaji jellemzőinek azonosítását (pl.: mondóka, dal, láncmese, tündérmese, elbeszélés, magyarázat). Az íráskészség (kézírás) fokozatos kialakítása és fejlesztése a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével történik. Tudniuk kell szöveget alkotni, néhány mondat összekapcsolásával. Fogalmazások írását is el kell sajátítaniuk (pl.: rövid elbeszélés, kisebb leírás, két-három soros jellemzés). Kiejtési gyakorlatokat kell végezni, a kiejtéssel megegyező és attól eltérő szavak írása, szótagolás, szóalakelemzés segítségével. Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése gyakorlati tapasztalatok alapján (hang, betű, szótag, szó, szótó, toldalék, mondat, szöveg). A nyelv szerkezetének, változó egységeinek megfigyelése mondat- és szövegépítési eljárásokkal. Néhány alapvető helyesírási szabály megismerése és alkalmazása (pl: a mondathatárok jelölése, nevek írása, az egyszerű szavak elválasztásának szabályai).

Összehasonlítva a két oktatási programot, nem sokban térnek el egymástól. A célok és a fejlesztésre való törekvések szinte ugyanazok. A nyelvtani anyag is hasonló, kisebb eltérésekkel. A két oktatási rendszer között a felszereltség a nagy különbség. Mivel Kárpátalján nagyon kevés új könyv van magyar nyelvből, vagy még a régit használják, mert nincs is új, illetve szükség volna még segédanyagokra és munkafüzetekre is, hogy többet gyakorolhassanak a kisdíákok.

II.2 A 3. és 4. osztályos magyar nyelv tankönyv elemzése

II.2.1 A 3. osztályos tankönyv elemzése

Az 3. osztályos anyanyelv tankönyv menete megegyezik az Ukrajna Oktatásminisztériuma által kiadott tantervvel.

A tankönyv a taníthatóság szempontjából megfelelő. A témák hossza szerintem optimális a 3. osztályos tanulók számára, amit megérthet egy tanórán. A tanító magyarázata nincs a tankönyvben, így a tanítónak más forrásokból kell felkészülnie az órára. A témák főként feladatokat tartalmaznak, valamint néhány fontos információt, szabályt. A tankönyv nyelvezete

egyszerű és érthető. A szabályok piros színnel ki vannak emelve. A különböző feladat típusok különféle egyezményes jelekkel vannak jelölve.

A könyv felépítése logikai szempontok alapján megfelelő. A tankönyv először ismétléssel kezdődik az eddig tanultakból, főként a beszédről, írásról, magán- és mássalhangzókról, és néhány helyesírási szabályról. A továbbiakban a szövegről, a mondatról, a mondatrészekről, a szóról, a szófajokról, az igeről és a főnévről tanulnak egész tanévben a gyerekek. A tankönyv az egész felől halad a kisebb részletek felé.

Szakmailag megbízható. A kifejezések, szabályok, állítások és példák helyesek, megfelelőek a tankönyvben.

A tankönyv nyelvezete megfelelő a diákok számára. Egyszerűen, érthetően magyarázza el a témát. A példák hitelesek. Vizuális szempontokat tekintve nagyon szépek, színesek a képek, illusztrációk. Szerintem több képet is tehettek volna bele, mert a képek megkönnyítik a tanulást, és a tanulók vizuálisan is el tudják képzelni a tanultakat, és sokkal érdekesebbé teszi az anyagot számukra. A képek mérete elég nagy, hogy a tanulók meg tudják jól figyelni. Elhelyezkedésük a hozzá kapcsolódó szöveg mellett, alatt található. Érdekesség számomra hogy a környezetünk híres emlékműve, mint például az újlaki Turulemlékmű, vagy építmény, az ungvári vár is megtalálható a könyvben.

A tankönyv a 8 évesek életkori sajátosságai számára megfelelnek. A színes képek és a sok érdekesség motiválja a tanulókat, hogy olvassanak és tanuljanak a könyvből. Azon kívül, hogy a tanulók megtanulhatják a könyvből a nyelvtani témákat, még helyesírást, beszédkézség fejlesztést, honismeretet tanulnak, valamint folyamatosan bővül a szókincsük.

A 3. osztályos magyar nyelv könyv megfelel a műfajának, mivel azokat a témákat taglalja, melyek a magyar nyelv órákon tanulniuk kell a diákoknak. A tankönyv 2013-ban volt kiadva, ezért az akkori legfrissebb adatokat közli. A tankönyvben sok életből vett példa van, hogy a diákok a nyelvtanon túl emberségre nevelje.

A tankönyv az egészségügyi követelményeknek megfelel. A betűméret és a betűtípus optimális. A könyv nagysága és vadtagsága megfelelő. A borítója figyelemfelkeltő, és megmutatja, mit tartalmaz a könyv, kemény borítóval rendelkezik. A kötése erős, nehezen szakad, mivel varrva van, keménykötésű.

Megjegyezném, hogy nekem a tankönyvben az nem tetszett, hogy a legelején egy magyar nyelv tankönyvnek csak az ukrán zászló, címer és a himnusz volt feltüntetve, a magyart pedig meg sem említik.

II.2.2 A 4. osztályos tankönyv elemzése

A 4. osztályos magyar nyelv tankönyvet Czébély Lajos szerkesztette, melyet 2015-ben adtak ki Lembergben, az Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztérium ajánlásával.

Az 4. osztályos anyanyelv tankönyv menete megegyezik az Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma által kiadott tantervvel.

A tankönyv a taníthatóság szempontjából megfelelő. A témák hossza szerintem optimális a 4. osztályos tanulók számára. A tanító magyarázata nem található meg a tankönyvben, így a tanítónak más forrásokból kell felkészülnie az órára. A témák tartalmát tekintve főként a szabályokat írja le, nincs vagy nagyon rövid a magyarázat, van olyan téma, ahol megfelelő mennyiségű feladat van a begyakorláshoz, de találkoztam olyannal is, ahol csak egy feladattal szolgáltak. A témák megértésére viszont több esetben is példákat mutatnak nekünk, hogy könnyebben megérthető legyen a gyerekek számára. A tankönyv nyelvezete érthető. A szabályok és a fontos szavak félkövérrel ki vannak emelve. A különböző feladat típusok különféle egyezményes jelekkel vannak jelölve.

A könyv felépítése logikai szempontok alapján megfelelő. A tankönyv először ismétléssel kezdődik az eddig tanultakból, azután a szöveget, mondatot, szófajokat tanulják, azon belül is az igét, a főnevet, a melléknevet, számnevet, névmást, valamint a névelőt és a névutót. A tankönyv az egész felől halad a kisebb részletek felé.

Szakmailag megbízható. A kifejezések, szabályok, állítások és példák helyesek, megfelelőek a tankönyvben.

A tankönyv nyelvezete megfelelő a diákok számára. Egyszerűen, érthetően magyarázza el a témát. A példák hitelesek. Vizuális szempontokat tekintve nagyon szépek, színesek a képek, illusztrációk és sok színes táblázatot is tartalmaz, a könnyebb tanulás érdekében. A képek mérete elég nagy, hogy a tanulók meg tudják jól figyelni. Elhelyezkedésük a hozzá kapcsolódó szöveg mellett, alatt található.

A tankönyv a 9 évesek életkori sajátosságai számára megfelelnek. A színes képek és a sok érdekesség motiválja a tanulókat, hogy olvassanak és tanuljanak a könyvből. Azon kívül, hogy a tanulók megtanulhatják a könyvből a nyelvtani témákat, még helyesírást, beszédképesség fejlesztést, honismeretet tanulnak, valamint folyamatosan bővül a szókincsük.

A 4. osztályos magyar nyelvkönyv megfelel a műfajának, mivel azokat a témákat taglalja, melyek a magyar nyelvórákon tanulniuk kell a diákoknak. A tankönyv 2015-ban volt kiadva, ezért az akkori legfrissebb adatokat közli. A tankönyvben sok irodalmi szöveg, mű és vers van, valamint életből vett példa van, hogy a diákok a nyelvtanon túl kultúrára, emberségre nevelje.

A tankönyv az egészségügyi követelményeknek megfelel. A betűméret és a betűtípus optimális. A könyv nagysága és vastagsága megfelelő. A borítója figyelemfelkeltő, és megmutatja, mit tartalmaz a könyv, kemény borítóval rendelkezik. A kötése erős, nehezen szakad, mivel varrva van, keménykötésű.

Megjegyezném, hogy nekem a tankönyvben az nem tetszett, hogy a legelején egy magyar nyelv tankönyvnek csak az ukrán zászló, címer és a himnusz volt feltüntetve, a magyart pedig meg sem említik.

III. A kutatás eredményeinek ismertetése

A kutatásom célja az volt, hogy felmérjem az alsó osztályosok, azon belül is a 3. és 4. osztályosok nyelvtani és helyesírási tudását. Ennek érdekében nyelvtan és helyesírás felmérőt készítettem. A felmérést a Csomai Középiskolában végeztem le.

III. 1 Feladatlapok elkészítése

A feladatlapok elkészítésénél fő szempont volt, hogy tartalmazzon nyelvtani és helyesírási feladatokat egyaránt, legyenek benne hangtani, szótani, mondattani és szövegtani feladattípusok is. Figyelembe vettem a tantervet és a tankönyvet is, hogy a feladatok megfeleljenek az eddig tanultaknak, valamint a gyerekek életkori sajátosságait is.

A 3. és 4. osztályos nyelvtani és helyesírási felmérő a mellékletben megtekinthető.

Mindkét osztályban feltüntettem a feladatlapokon, hogy nyelvtan és helyesírás felmérőről van szó, az osztályt, a nevet, hogy mennyi a maximális pontszám, amit elérhetnek. Minden elvégzendő feladatot kiemeltem és mindegyik után odaírtam az elérhető pontszámot.

A 3. osztályos feladatlap 14 feladatból áll. Ebből 8 feladat nyelvtani, 6 feladat helyesírási ismereteket mért. A 14 feladatból 4 hangtani, 5 szótani, 2 mondattani, 3 feladat pedig szövegtani típusú. A felmérő úgy készült, hogy minél színesebb, érdekesebb és változatosabb feladatokból álljon össze. A feladatok között találkozhatunk egyszerű választós feladattal, párosítással, táblázatokkal, betűrendbe sorolással, bepótlós feladatokkal, felsorolási, tagolási feladatokkal, valamint olyan feladattal is, ahol a javítani kell a tanulóknak a hibákat. Így nem csak a tanulók munkáját tesszük érdekesebbé, hanem megtudhatjuk azt is, hogy a tanulók a különböző feladattípusok megoldásánál hogyan állják meg a helyüket, illetve azt is, hogy melyek azok a feladattípusok, amelyek könnyebbek és melyek azok, amelyek nehezebben megoldhatóak a gyerekek számára.

A 4. osztályos felmérő 15 feladatból áll, melyek egy kicsivel nehezebbek a 3. osztályos feladatoktól. A nyelvtani és helyesírási felmérő 10 nyelvtani feladatot és 5 helyesírási feladatot tartalmaz. A 15 feladatból 3 hangtani, 6 szótani, 2 mondattani és 4 szövegtani feladattípust tartalmaz. A 4. osztályos felmérő is úgy készült, hogy minél színesebb, érdekesebb és változatosabb feladatokból álljon össze. A feladatok között találkozhatunk egyszerű választós feladattal, táblázatokkal, bepótlós feladatokkal, felsorolós feladattal, tagolós feladatokkal, sorba rendezési feladattal, valamint olyan feladattal is, ahol alá kellett húzni a szavakat a megadott szempontok szerint, és még sok más típusú feladattal.

III. 2 Kutatási eredmények

A Csomai Középiskola 3. osztályában 11 tanuló van, a 4.-ben – 9 tanuló.

A 3. és 4. osztályos feladatlapok alapján több szempont szerint is elemezhetjük a tanulók teljesítményét. Az első megállapítást a tanulók nyelvtani és helyesírási ismereteinek összehasonlításával fogalmazhatjuk meg. Összehasonlíthatjuk továbbá a hangtani, szótani, mondattani és szövegtani feladattípusokat, azok eredményes megoldását, valamint azt, hogy az egyszerű, felismerési feladatokat vagy a reprodukív, alkotó jellegű feladatokat milyen arányban oldották meg sikeres a tanulók.

A 3. osztályos felmérő eredményei

A 3. osztályos felmérő 10., 11., 12., 13. feladatai hangtani, az 5., 6., 7., 8., 9. feladatok szótani, a 3., és 4. feladat mondattani, az 1., 2., és 14. feladat szövegtani ismereteket mérnek. Ha a másik felosztást nézzük az 1., 2., 4., 5., 6., 7., 8., 11., nyelvtani feladatokat tartalmaz, a 3., 9., 10., 12., 13., és 14. feladat helyesírási feladat.

Az első feladatban meg kellett határozni, hogy a szöveg elbeszélő vagy leíró, illetve címet kellett neki adni. Ez nyelvtani feladat, valamint szövegtani. Maximum 4 pontot lehetett szerezni, ebből 5 tanuló 4 pontot, 3 tanuló 3 pontot, 3 tanuló 2 pontot szerzett. Akik kevesebb pontot kaptak vagy nem megfelelő címet adtak a szövegnek, vagy nem helyesen határozták meg, hogy elbeszélő vagy leíró. Ez a feladat nem okozott nagy nehézségeket a tanulóknak, a többség meg tudta határozni, hogy a szöveg leíró és címet is tudtak neki adni. A címnél volt, aki túl hosszú címet adott, ez pontlevonással járt, az is, ha nem megfelelő a cím.

A második feladat egyszerű feleletválasztós tesztkérdés, melyben csak fel kell ismerni a helyes választ. Ez ugyanúgy, mint az első feladat nyelvtani, szövegtani feladat. Maximum 2 pontot lehetett szerezni a helyes válasz megjelölésével. Itt 8 tanuló kapott 2 pontot, 3 tanuló pedig 0 pontot. Aki tudta, hogy a szöveg bevezetésből, tárgyalásból és befejezésből áll, az kapott pontot. Az osztály kb. 75 %-a tudta a helyes választ.

A harmadik feladatban álló vonallal kellett tagolni a mondatot szavakra. Ez a feladat helyesírási, hogy úgy válasszák el a szavakat, hogy értelmes szót kapjanak, valamint mondattani, hiszen a szavak elválasztásával értelmes mondatot kell kapniuk. A maximum 4 pontot 6 tanuló érte el. A többi tanuló 3 vagy 2 pontot ért el, ők nem oldották meg teljesen a feladatot, vagy hibát ejtettek valamelyik mondat tagolása közben, így nem értelmes, helyes szót kaptak.

A negyedik feladatban pótolni kellett a mondatvégi írásjeleket, majd a mondatok után odaírni a megfelelő mondatfajta nevét. A negyedik feladat nyelvtani és mondattani feladat. A legmagasabb elérhető pontszám 10 pont volt, ezt 4 tanuló érte el, 3 diák 9 pontot, 2 diák 7 pontot, 2 tanuló pedig 5 pontot ért el. Ez a feladat eléggé nehéz volt a tanulóknak, hisz a tanulók

csak kb. 35 %-a tudta jól megoldani a feladatot. A tanulóknak nehézséget okozott a felszólító és az óhajtó mondat között különbséget tenni, illetve volt, ahol a felszólítót és a kijelentőt keverték össze.

A következő feladatban az ellentétes párját kellett leírni a szavaknak. Ez a feladat nyelvtani és szótani. Itt 7 pontot lehetett összegyűjteni. A 11 tanulóból 7 tanuló szerezte meg a maximális pontszámot, 3 tanuló 5 pontot, 1 tanuló pedig 4 pontot szerzett. A diákok ezt a feladatot jól megoldották, a tanulók 65 %-a tökéletesen megcsinálta, csak a gyengébb tanulóknak nem sikerült minden szónak az ellentétjét leírni. A legtöbb hibát az egyenes, megy, hallgat szónál ejtették.

A hatodik feladatban rokon értelmű szavakat kell írni a megadott szavakhoz. A feladat nyelvtani és szótani részt tartalmaz. A maximálisan elérhető pontszám 12, ebből 3 diák elérte a 12 pontot, 2 tanuló a 10 pontot, 3 tanuló a 9 pontot, 1 diák a 7 pontot, 1-1 tanuló pedig a 5, 4 pontot. Minden szóhoz legalább három rokon értelmű szót kellett írni, de aki kevesebb pontot kapott, azért kapta, mert kevesebb szót írt, vagy volt olyan eset is, ahol nem volt megfelelő az írott szó. Itt a legnagyobb nehézséget az okozta, hogy a diákoknak nem jutott több szó az eszükbe, és így kevesebbet írtak.

A hetedik feladat követelményei, hogy a meglévő szóban csak egy betűt szabad megváltoztatni, úgy, hogy új szót kapjunk és így tovább kellett folytatni a szóláncot. Ez a feladat szóalkotás. Logikus gondolkodást igényel, meg kell érteni, hogy hogyan tudják folytatni a szóláncot, vagyis összefüggéseket kell keresniük. A legmagasabb pontszám a 10 pont, az kapja meg, aki legalább tíz szóval tudta folytatni a szóláncot. 2 tanuló kapott maximális pontszámot, 3 tanuló 8 pontot szerzett, 2 tanuló 7 pontot, 2 diák 6 pontot, 1-1 diák pedig 5 és 3 pontot. Elég nehéz volt ez a feladat a tanulók számára, a tanulók többsége közepes szintet ért el. Ennél az önállóságot és kreativitást igénylő feladatnál az okozott gondot, hogy a tanulók nem tudták hosszan folytatni a szóláncot, nem találtak újabb szavakat, amelyek megfelelőek lettek volna.

A következő feladatban össze kellett párosítani a közneveket a tulajdonnevekkel. Ez a feladat nyelvtani. Az elérhető maximum pontszám 6, ebből 7 diák maximális pontszámot ért el, 3 tanuló 4 pontot, 1 tanuló 3 pontot szerzett. Ez a feladat nem volt túl nehéz a diákok számára, hiszen a megadott közneveket könnyen párosítani tudták a tulajdonnevekkel. A legtöbben a csillag miatt zavarodtak össze.

A kilencedik feladatban a szavakat minden lehetséges helyen el kellett választani. Ez a feladat helyesírást igényel, illetve szótani részt tartalmaz. A maximum 8 pontot senki nem érte el, 4 tanuló 7 pontot, 2 tanuló 6 pontot ért el, 3 tanuló 5 pontot, 1-1 diák pedig 3 és 2 pontot szerzett. A feladat kisebb nehézséget okozott a tanulóknak, de a tanulók többsége közepes

eredményt ért. Áttekintve a szavakat mindegyik szóban hibát ejtettek, de a legtöbben a felfrissít szóban hibáztak.

A tízedik feladatban ábécérendbe kellett tenni a megadott szavakat. Ez a feladat helyesírási és hangtani feladat. A legmagasabb pontszám a 10 pont, ezt csak 2 tanulónak sikerült megszereznie, 3 diák 7 pontot kapott, 4 tanuló 6 pontot, 1-1 tanuló 5 és 4 pontot szerzett. Ez a feladat is eléggé nehéz volt a tanulók számára. Itt nagyon jól kellett tudniuk az ábécé-t.

A következő feladatban meg kellett határozni a megadott szavakban a magánhangzók, a mássalhangzók és a szótagok számát. Ez a feladat nyelvtani és hangtani feladat. A maximális pontszám 9 pont, ezt 3 tanuló érte el, 2 diák 7 pontot kapott, 3 tanuló 5 pontot, 2 tanuló 4 pontot, 1 diák pedig 3 pontot szerzett. A feladat közepes nehézséggel bírt. Akkor kaptak a tanulók kevesebb pontot, ha nem megfelelően számolták össze a magánhangzókat vagy a mássalhangzókat, vagy éppen a szótagszámot. Többen az sz betűt két betűnek számolták, vagy a szótagszámot nem jól határozták meg.

A tizenkettedik feladatban be kellett pótolni a megfelelő betűket. Ez a feladat helyesírási és hangtani feladat. A maximális pontszám 6, minden szó fél pontot ért. 5 tanuló a maximum 6 pontot érte el, 4 tanuló 5 pontot, 1 tanuló 4,5 pontot, és 1 tanuló 6 pontot ért el. A feladat közepes nehézségű volt, de a tanulók igazán jól megoldották. Hibásan írták a legtöbb alkalommal a következő szavakat: kazetta, villamos, hosszú. Ezeket a szavakat rövid mássalhangzókkal írták.

A utolsó előtti feladatban j-ly betűket kellett bepótolni. Helyesírási feladat és hangtani. Három tanulónak sikerült elérni a maximum 6 pontot, 6 tanuló 6 pontot ért el, 1-1 tanuló pedig 4 és 3 pontot értek el. Ezt a feladatot a tanulók közepes szinten oldották meg. A legtöbb hibát a következő szavakban ejtettek: selyem, furulya és a harkály.

A tizennegyedik és egyben az utolsó feladatban ki kellett javítani a helyesírási hibákat a szövegben. Ez a feladat helyesírási és szövegtani feladat. A legmagasabb pontszám 5 pont, ezt senki sem érte el, 3 tanuló kapott 4 pontot, 4 diák 2 pontot, 3 tanuló 1 pontot és 1 tanuló 0 pontot szerzett. Ez a feladat nehéznek bizonyult a tanulók számára, mert a legtöbb tanuló gyenge pontszámot értek el. Ebben a feladatban az volt a nehéz, hogy a szavak hallás alapján vannak leírva, így a tanulók, mikor kimondták magukban a szavakat, helyesen hangzott és így nem javították ki, hiába a helyesírása nem helyes.

Összesítve a pontszámokat a maximális száz pontból a legjobb pontszám a 87 pont, minden feladatot szinte jól oldott meg, néhány hibát ejtett a 7, 9, 10 feladatokban és néhány apró hibát még két három feladatban. A legrosszabb eredmény 40,5 pont, ez a tanuló szinte mindegyik feladatban hibázott, a 2. és 14. feladatban nulla pontot ér el, hiszen nem jól oldotta meg a feladatot. A tanulók többsége 70 és 85 pont között mozog, ami azt jelenti, hogy az osztály

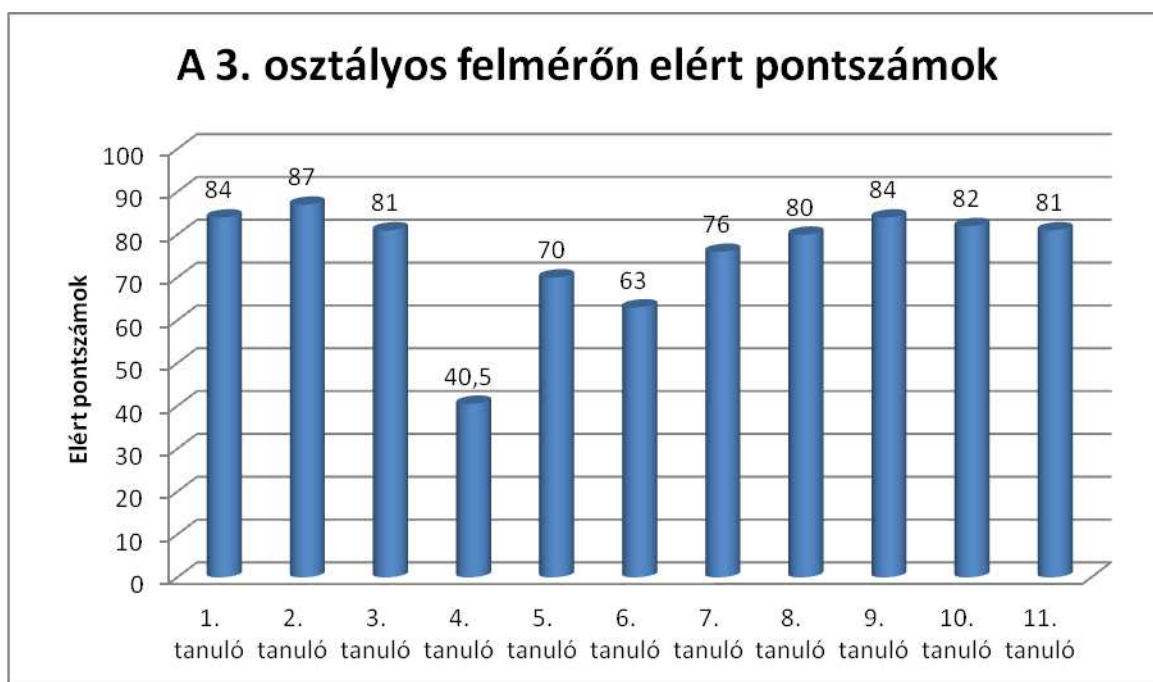
közepes erősségű, de vannak köztük jobb és rosszabb tanulók is. Az osztály átlaga, ha pontokban szeretnék kifejezni 75,3 pont.

1. táblázat

Összesített táblázat a 3. osztályos felmérő eredményeiről

Tanulók Feladatok	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1. (max. 4 p)	4 p	4 p	4 p	2 p	3 p	3 p	4 p	2 p	4 p	3p	2 p
2. (max. 2 p)	2 p	2 p	2 p	0 p	2 p	0 p	2 p	0 p	2 p	2 p	2 p
3. (max. 4 p)	4 p	4 p	3 p	2 p	3 p	2 p	4 p	3 p	4 p	4 p	4 p
4. (max. 10 p)	9 p	10 p	7 p	5 p	7 p	5 p	10 p	9 p	10 p	10 p	9 p
5. (max. 7 p)	7 p	7 p	7 p	4 p	5 p	5 p	7 p	5 p	7 p	7 p	7 p
6. (max. 12 p)	9 p	10 p	7 p	4 p	5 p	12 p	10 p	12 p	9 p	12 p	9 p
7. (max. 10 p)	10 p	7 p	8 p	3 p	6 p	7 p	8 p	10 p	8 p	6 p	5 p
8. (max. 6 p)	6 p	6 p	6 p	3 p	4 p	6 p	6 p	4 p	6 p	4 p	6 p
9. (max. 8 p)	7 p	6 p	7 p	2 p	5 p	7 p	3 p	5 p	5 p	7 p	6 p
10. (max. 10 p)	6 p	7 p	10 p	4 p	6 p	5 p	6 p	7 p	6 p	7 p	10 p
11. (max. 9 p)	5 p	9 p	7 p	3 p	7 p	4 p	4 p	9 p	9 p	5 p	5 p
12. (max. 6 p)	6 p	5 p	6 p	4,5p	6 p	3 p	5 p	6 p	5 p	5 p	6 p
13.	7 p	6 p	6 p	4 p	7 p	3 p	6 p	6 p	7 p	6 p	6 p

(max. 7 p)											
14. (max. 5 p)	2 p	4 p	1 p	0 p	4 p	1 p	1 p	2 p	2 p	4 p	4 p
Összesen	84 p	87 p	81 p	40,5p	70 p	63 p	76 p	80 p	84 p	82 p	81 p

1. ábra A 3. osztályos felmérőn elért pontszámok

A tanulók a nyelvtani feladatokat jobban, ügyesebben megoldották, mint a helyesírást, az nehezebben ment nekik. A helyesírási feladatok között volt olyan, amelyik nagyon gyengén sikerült, de voltak közepes erősségű és jól elvégzett feladatok is. A nyelvtani feladatok között nem volt rossz eredményekkel záruló feladat, csak közepesen és jól elvégzett feladat volt.

A hangtani, a szótani, a mondattani és a szövegtani feladatok közül legjobban a mondattanit végezték el, a hangtani feladatokat is elég jól megoldották. A szótani és szövegtani feladatokat is közepes szinten megoldották, de ott voltak olyan feladatok, ahol gyenge volt a teljesítményük.

A kreativitást és logikus gondolkodást igénylő feladatokban a tanulók átlagos szintet mutatnak, nem kiemelkedően és nem is gyengén oldották meg ezeket a feladatokat.

A 4. osztályos felmérő eredményei

A 4. osztályos felmérő 13, 14., 15.. feladatai hangtani, a 7., 8., 9., 10., 11., 12. feladatok szótani, a 5., és 6. feladat mondattani, az 1., 2., 3., és a 4. feladat szövegtani ismereteket mértek. Ha a másik felosztást nézzük az 1., 2., 4., 5., 6., 7., 9., 10., 11., 13. nyelvtani feladatokat tartalmaz, a 3., 8., 10., 14., és 15. feladat helyesírási feladat.

A 4. osztályos felmérését elemezve a következő eredményt kaptuk:

Az első feladatban meg kellett állapítani a szöveg típusát, azt, hogy leíró vagy elbeszélő szöveg-e. Ez a feladat nyelvtani és szövegtani feladat. A maximálisan elérhető pontszám 4 pont, 7 tanuló meg is szerezte ezt a pontot, 2 tanuló viszont csak 0 pontot kapott. Ez egy könnyű feladat volt, ezt az is mutatja, hogy 9-ből 7 tanuló jól megoldotta.

A második feladat egy zárt kérdés volt, melyben a megadott válaszok alapján ki kellett választani a helyes megoldást. Ez a feladat nyelvtani és szövegtani. Maximum 2 pontot lehetett szerezni, ha a helyest karikázta be. Itt 8 tanuló kapott 2 pontot, 1 tanuló pedig 0 pontot. Itt vagy eltalálták a szöveg részeit, vagy ha nem, nem kaptak pontot.

A következő feladatban a szöveg összecúsúzott, ezért a szöveget mondatokra, a mondatokat pedig szavakra kell tagolni. Ez a feladat helyesírási és szövegtani feladat. A feladat helyes megoldásával 5 pontot szerezhettek a tanulók. 1 tanulónak sikerült maximális pontszámot szereznie, 3 diáknak 4 pontot, 2 tanuló, 3,5 pontot, 1 tanuló 3 pontot, 2 tanuló pedig 2 pontot gyűjtött össze. A feladat közepes erősségű volt. A legtöbb hibát a mondatok tagolásokban ejtettek.

A negyedik feladatban sorrendbe kellett állítani a mondatokat, hogy értelmes szöveget kapjunk. Ez a feladat nyelvtani és szövegtani. A maximálisan elért pontszám 5. 3 tanulónak sikerült elérnie az 5 pontot, 4 tanulónak 3 pontot, 2 diáknak pedig 2 pontot. Közepes erősségű feladatról beszélünk.

Az ötödik feladatban pótolni kellett a mondatvégi írásjeleket, ha jól oldották meg, 4 pontot szerezhettek. Ez a feladat nyelvtani és mondattani tartalmaz. 4 tanulónak sikerült maximális pontszámot elérnie, 2 diák 3 pontot kapott, 1 tanuló 2 pontot és 2 tanuló 1 pontot. Ez a feladat egy könnyű feladat. Viszonylag jól is oldották meg a feladatot. Legtöbben a kijelentő mondatot keverték a felszólító illetve az óhajtó mondattal.

A következő feladatban alá kellett húzni a mondatokban az alanyt és az állítmányt. Ez a feladat nyelvtani és mondattani feladat. Ezért a feladatért 6 pontot szerezhettek a diákok. 2 tanulónak sikerült maximálisan teljesíteni a feladatot, 3 tanuló 5 pontot, 2 tanuló 4 pontot, 1-1 tanuló pedig 3 és 2 pontot szerzett. A feladat közepes erősségű. Több esetben összekeverték az alanyt vagy az állítmányt a határozóval vagy a tárggyal és így helytelen lett a megoldás.

A hetedik feladatban fokozni kellett a mellékneveket, a megfelelő alakban leírni őket. Ez nyelvtani és szótani feladat. A maximálisan elérhető pontszám a 8. 3 tanulónak sikerült elérni a 8 pontot, 3 diáknak a 6 pontot, 2 diáknak az 5 pontot és 1 tanulónak a 3 pontot. Közepes erősséggel rendelkezik. Nehézséget okozott a tanulóknak a kisebb és a legszebb szavak alapfokba tétele.

A nyolcadik feladatban a megnevezéseket és neveket kell úgy leírni, hogy figyelni kell a kis és nagy betűkre. A feladat helyesírási és szótani. 10 pontot lehet összegyűjteni a feladat megoldásával. Az osztályban senkinek sem sikerült maximálisan teljesíteni a feladatot. 4 tanuló 9 pontot ért el, 2 tanuló 8 pontot, 1 diák 7 pontot, 2 tanuló pedig 5 pontot szerzett. Ez a feladat egy nehéz feladat volt. A nehézségeket a tanulók számára a következő szavak okozták: Lehel kürtje, Magyar Hírlap, Gyulai kolbász.

A kilencedik feladatban a mellékneveket szét kell válogatni külső és belső tulajdonságok szerint. Ez a feladat nyelvtani és szótani feladat. 4 pontot lehet összegyűjteni ezzel a feladattal. 6 tanulónak sikerült maximális pontot megszerezni, 2 tanuló 2 pontot, 1 tanuló pedig 0 pontot gyűjtött össze. Az a tanuló, akinek 0 pontja lett, szerintem nem értette a feladatot és azért nem írt rá semmit. Ez a feladat könnyű feladatnak számít.

A következő feladatban az állatnevek mellé oda kell írni a rokon értelmű párjukat. Ez nyelvtani és szótani feladat. A maximális pontszám ebben a feladatban a 4 pont. 4 tanulónak sikerült 4 pontot szereznie, 2 diáknak 3 pontot, 3 tanulónak pedig 2 pontot. Ez a feladat könnyűnek számít. Aki kevés pontot kapott, azok azért kapták, mert volt olyan hely, ahol az állat lehetséges nevét írták le, vagy nem írtak semmit.

A tizenegyedik feladatban a szavak ellentétjét kellett leírni. Ez a feladat nyelvtani és szótani feladatok. A maximálisan megszerezhető pontszám a 6, 5 tanulónak sikerült elérnie, 3 tanuló 5 pontot kapott, 1 diák pedig 4 pontot. A feladat könnyű volt. A tanulók kevés hibát ejtettek benne.

A tizenkettedik feladatban a megadott szavakat el kellett az összes lehetséges helyen választani. A feladat helyesírási és szótani. 6 pontot ért a feladat, ha teljes mértékben jól megcsinálják. 1 tanuló sem csinálta meg tökéletesen, 4 tanulónak lett 5 pontja, 3 diáknak 4 pontja, 1-1 tanulónak pedig 3 és 2 pontja. A feladat közepes erősségű. A legtöbben a madzag szót nem tudták helyesen elválasztani, valamint az asszony, a megölel szó is nehézséget okozott nekik.

A tizenharmadik feladatban a megadott szavakban meg kell határozni a magánhangzókat, a mássalhangzókat és a szótagszámot. Ez a feladat nyelvtani és hangtani feladat. A feladat teljesítésével 12 pontot lehet szerezni. 2 tanulónak sikerült csak 12 pontot szereznie, 3 tanuló 10

pontot, 1 diák 9 pontot, 2 diák 7 pontot, 1 tanuló pedig 5 pontot szerzett. A feladat közepes erősségű. Legtöbb nehézséget a szótagszám meghatározása okozott.

A következő feladatban pótolni kell a hiányzó betűket a sor elején megadottak közül. Helyesírási és hangtani feladat. A feladat 15 pontot ért. Egy tanulónak sem sikerült elérnie ezt a pontszámot. 1 tanuló kapott 11 pontot, 2 diák 10 pontot, 1 tanuló 9 pontot szerzett, 3 diák 7 pontot, 1-1 tanuló pedig 6 és 4 pontot kapott. Ez egy nehéz feladat. Ez a feladat ment nekik a legnehezebben, mert úgy pótolták be a betűket, hogy magukban kimondták a szót és hangzás alapján illesztették be.

Az utolsó feladatban pótolni kellett a j vagy ly betűket a szavakban. A feladat helyesírási és hangtani feladat. A maximális pontszám a 9 pont. Egy tanulónak se nem sikerült elérni a 9 pontot, 3 tanuló kapott 8 pontot, 2 diák 7 pontot, 1 tanuló 6 pontot, 2 tanuló 4 pontot és 1 tanuló 2 pontot tudott összegyűjteni. A feladat közepes erősségű. Nehézséget okozott nekik a golyó, az erkély és a pólya szavak.

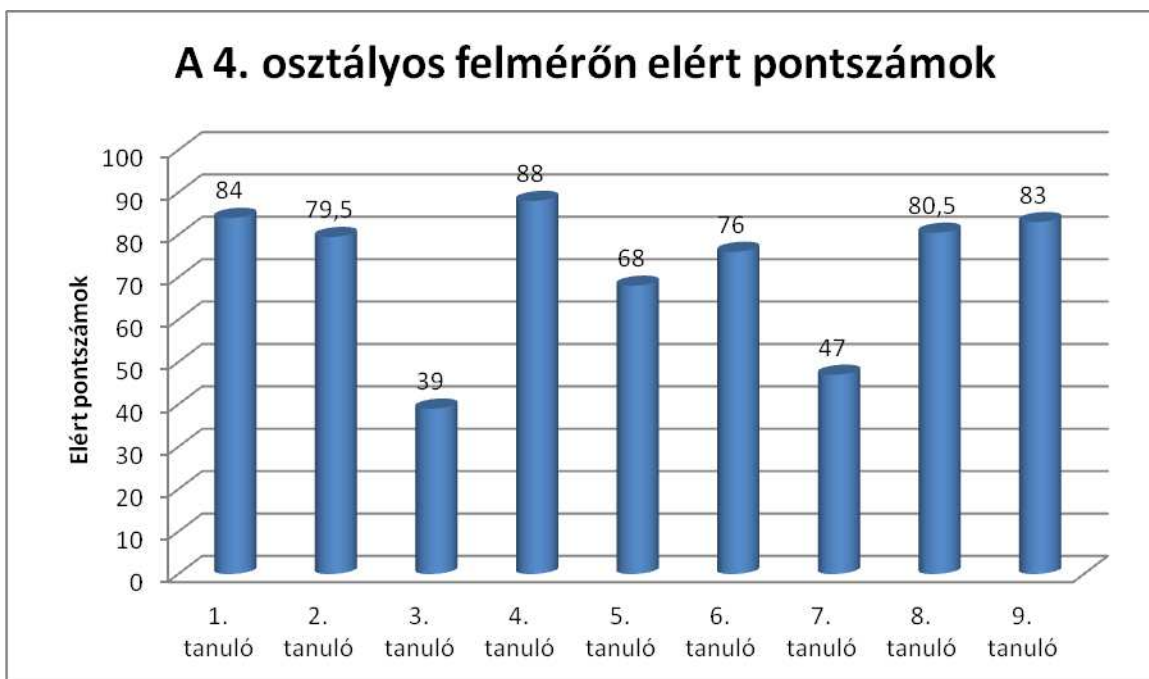
Összesítve a pontszámokat a maximális száz pontból a legjobb pontszám a 88 pont, a tanuló több feladatban is ejtett hibát, a legtöbb hibája a 14. feladatban volt. A legrosszabb eredmény 39 pont, ez a tanuló szinte mindegyik feladatban hibázott és még két feladatot, a 1. és 9.-et teljesen rosszul oldott meg, melyre nem kapott pontot. A tanulók többsége 70 és 84 pont között gyűjtöttek össze, de van aki ettől többet és van, aki kevesebb pontot szedett össze. Az osztály átlagban 71,6 pontot tudott összeszedni.

2. táblázat

Összesített táblázat 4. osztály felmérő eredményei

A tanuló s.sz	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Feladat									
1. (max. 4 p)	4 p	4 p	0 p	4 p	4 p	4 p	0 p	4 p	4 p
2. (max. 2 p)	2 p	2 p	2 p	2 p	2 p	2 p	0 p	2 p	2 p
3. (max. 5 p)	4 p	3,5 p	2 p	5 p	4 p	4 p	2 p	3,5 p	3 p
4. (max. 5 p)	3 p	5 p	2 p	5 p	3 p	3 p	2 p	3 p	5 p

5. (max. 4 p)	4 p	4 p	1 p	3 p	4 p	3 p	2 p	1 p	4 p
6. (max. 6 p)	6 p	2 p	3 p	5 p	4 p	6 p	4 p	5 p	5 p
7. (max. 8 p)	8 p	6 p	3 p	8 p	5 p	6 p	5 p	8 p	6 p
8. (max. 10p)	9 p	8 p	5 p	8 p	9 p	7 p	5 p	9 p	9 p
9. (max. 4 p)	4 p	4 p	0 p	4 p	2 p	4 p	2 p	4 p	4 p
10. (max. 4 p)	3 p	3 p	2 p	4 p	2 p	4 p	2 p	4 p	4 p
11. (max. 6 p)	5 p	6 p	4 p	6 p	6 p	6 p	5 p	5 p	6 p
12. (max. 6 p)	5 p	4 p	2 p	5 p	5 p	4 p	3 p	5 p	4 p
13. (max. 12p)	9 p	12 p	7 p	10 p	7 p	10 p	5 p	12 p	10 p
14. (max. 15p)	10 p	9 p	4 p	11 p	7 p	7 p	6 p	7 p	10 p
15. (max. 9 p)	8 p	7 p	2 p	8 p	4 p	6 p	4 p	8 p	7 p
Összesen	84 p	79,5p	39 p	88 p	68 p	76 p	47 p	80,5p	83 p

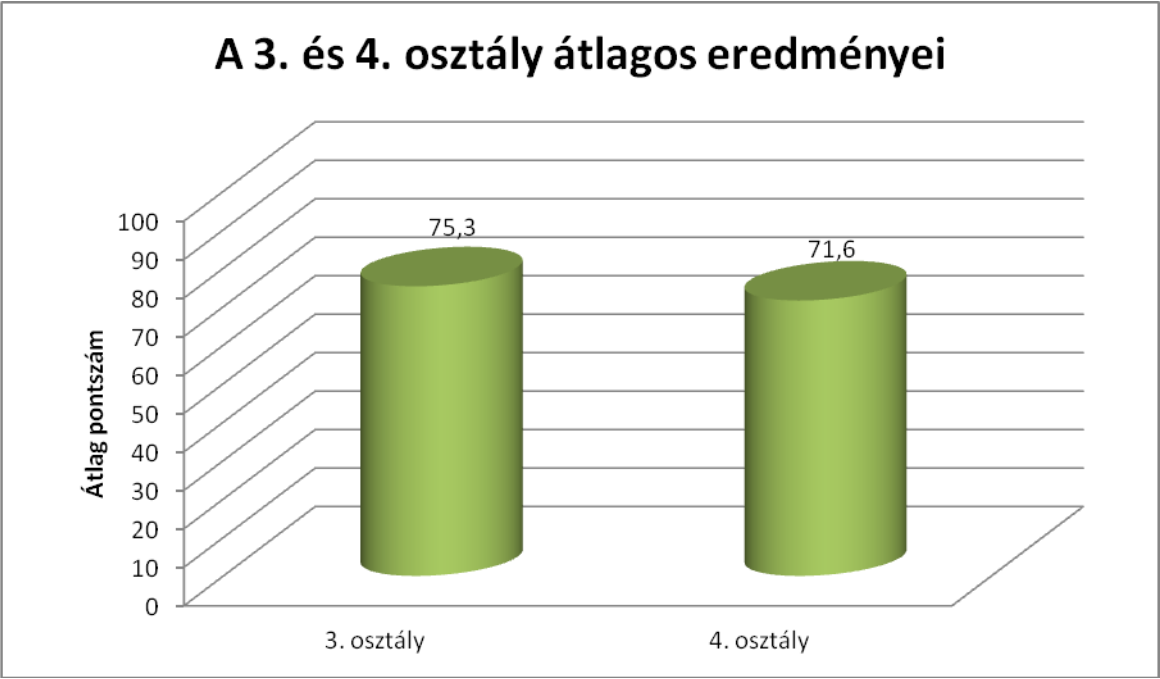
2.ábra A 4. osztályos felmérőn elért eredmények

A tanulók a nyelvtani feladatokban jobban teljesítettek, mint a helyesírásban, az nehezebben ment nekik. A helyesírási feladatok között volt olyan, amelyik nagyon gyengén sikerült, de voltak közepes jól elvégzett feladatok is. A nyelvtani feladatok között nem volt rossz eredményekkel záruló feladat, csak közepesen és jól elvégzett feladat volt.

A hangtani, a szórtani, a mondattani és a szövegtani feladatok közül legjobban a szórtani végezték el, a szövegtani feladatokat is elég jól megoldották. A mondattani és a hangtani feladatokat is közepes szinten megoldották, de ott voltak olyan feladatok, ahol gyenge volt a teljesítményük.

A kreativitást és logikus gondolkodást igénylő feladatokban a tanulók átlagos szintet mutatnak, nem kiemelkedően és nem is gyengén oldották meg ezeket a feladatokat

Ha a 3. és 4. osztály eredményeit összevesszük, a 3. osztály egy picivel jobban teljesített, hiszen ők átlagosan 75,3 pontot szedtek össze, míg a 4. osztály 71,6 pontot. A két osztály körülbelül egy szinten áll. Mind a két osztályban vannak jó tanulók és gyengébb tanulók is. A jobb tanulók természetesen több pontot tudtak összegyűjteni, míg a gyengébb tanulók kevesebbet. A 3. és 4. osztályban egyaránt a nyelvtani feladatok mentek jobban, mint a helyesírási. A 3. osztályban a mondattani feladatokat sikerült a tanulóknak legjobb eredménnyel megoldani. A 4. osztályban a legjobb eredménnyel a szórtani feladatokat oldották meg.

3. ábra A 3. és 4. osztály átlagos eredményei

Összefoglalás

A szakdolgozatom témája a nyelvtan és a helyesírás tanításának módszerei és lépései az alsó osztályokban. A szakirodalom feldolgozása mellett céлом volt áttekinteni a 3. és 4. osztályos magyarországi és kárpátaljai tantervet és a tankönyveket, valamint egy kisebb felmérést készíteni, ami a 3. és 4. osztályos tanulók nyelvtani és helyesírási ismereteit tükrözi.

Az első fejezetben a szakirodalom alapján ismertetem a nyelvtan és helyesírás céljait és feladatait, a magyar nyelv tanításának módszereit, valamint a helyesírás-tanítás alapjait és alapelveit. A téma feldolgozásához sok szakirodalmat találtam, melyek közül fontos segítség volt: Adamikné Jászó Anna: Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig, Kernya Róza (szerk.): Az anyanyelvi nevelés módszerei. Általános iskola 1-4. osztály és Antalné Szabó Ágnes több munkája is.

A második fejezetben a kárpátaljai tantervet elemeztem, mely során megállapítható, hogy a szó és szófajok témakörök a legkiemelkedőbbek, ezt tanulják a legrészletesebben. Folyamatosan írnak a tanulók tollbamondást, másolást, fogalmazást, valamint szóbeli fogalmazást és szövegértési feladatokat is végeznek. Mind a két osztályban vannak nyelvművelő órák, melyek nagyon fontosak a nyelvtani tudás mellett.

Elemeztem a tankönyveket is, melyek a formai követelményeknek megfeleltek, esztétikusak, a szabályokat tartalmazzák, kevés magyarázattal, minden témához vannak gyakorlatok. A nyelvezet megfelel az életkori sajátosságoknak.

A harmadik fejezetben a kutatási eredményeimet mutatom be. Nyelvtani és helyesírási felmérést végeztem a 3. és 4. osztályban a Csomai Középiskolában. A Csomai Középiskola 3. osztályban 11 tanuló volt, a 4. osztályban pedig 9 tanuló. A felmérő mind nyelvtani, mind pedig helyesírási gyakorlatot tartalmazott. A 3. osztály tanulói a maximum 100 pontból 87 – 40,5 pont között szereztek, a 4. osztályban 88 – 39 pont között kaptak. Mind a két osztályra jellemző, hogy a nyelvtani feladatokat jobban sikerült megoldaniuk, mint a helyesírást. A 3. osztályban a mondattani feladatok mentek jobban a gyerekeknek, a 4. osztályban pedig a szövegtani feladatok voltak jobbak, a hangtani, illetve szótani feladatokhoz képest.

A téma feldolgozása során megállapítottam, hogy az alsó osztályos nyelvtani és a helyesírási ismeretek tanításának nagy jelentősége van a későbbi tanulási folyamat szempontjából, ezért nem mindegy, hogy milyen program alapján, milyen tankönyvből tanítunk. Bár nem reprezentatív, de a felmérés azt támasztotta alá, hogy a kárpátaljai magyar iskolákban az elméleti képzés még mindig túlsúlyban van a gyakorlati oktatás során, s a nyelvtani ismereteket, szabályokat a gyerekek jobban tudják, mint a helyesírást, vagy annak alkalmazását.

Резюме

Тема дипломної роботи, дослідження методів викладання граматики і правопису у початкових класах. Метою дослідження було не тільки переглянути наукову літературу, а й перегляд угорських та закарпатських календарних планувань та підручників у 3-ix, 4-ix класах, й виконання дослідницької роботи на граматичні та правописні вправи у 3-ix, 4-ix класах.

У першому розділі розглядала мету і завдання граматики та правопису, методика викладання угорської мови, й основні принципи навчання правопису. Для дослідницької роботи використала багато літератур, з яких найважливішою допомогою була: Адамікне Ясо Анна «Викладання рідної мови від алфавіту до атестації»; Керня Роза (редаг.) «Методика викладання рідної мови. Початкова освіта 1-4 класи»; і багато робіт від Сабов Агнеси.

У другому розділі проаналізувала календарне планування, яких використовують у закарпатських школах. Можна становити, що найдетальніше вивчають слово та частини мови. Учні постійно пишуть диктанти, копіюють, пишуть творчі завдання, та виконують різні граматичні вправи. Є уроки розвитку зв'язного мовлення, які важливі біля граматичних знань.

Також аналізувала підручники, які відповідають формальним вимогам, естетичні, правила мають короткі пояснення, і до кожної теми є вправи. Мова відповідає характеристикам вікової групи.

У третьому розділі представила результати моїх досліджень. Я зробила граматичні та правописні дослідження у 3-ix, 4-ix класах Чомської ЗОШ I-III ст. У третьому класі навчається 11 учнів, четвертому – 9. Робота містить і граматичні і правописні завдання. Учні 3-го класу з максимальних 100 балів отримали між: 87 – 40,5 балів, а у 4-му класі – між 88 і 39 балів. На обидві класи характерно, що краще виконали граматичні вправи ніж правописні.

При обробці теми дослідила, що викладання граматики та правопису у початкових класах має важливе значення з точки зору майбутнього навчального процесу, тому й важливе, що з яких програм і підручників викладаємо матеріал. Хоча не репрезентативні опитування показали, що у закарпатських угорських школах, що навчання теорії ще переважає над практичним навчанням, і за це учні краще знають граматичні правила, ніж правописні або його застосування.

Felhasznált irodalom

- ADAMIKNÉ JÁSZÓ ANNA (2002): Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig. Trezor Kiadó, Budapest
- ALBERTNÉ HERBSZT MÁRIA (1987): Modern nyelvészet – anyanyelvi oktatás. Tankönyvkiadó, Budapest.
- ANTALNÉ SZABÓ ÁGNES (2003): A helyesírás-tanítás pedagógiája. Hungarológiai Közlemények
- BERNSTEIN BASIL (1975): Nyelvi szocializáció és oktathatóság. In.: Társadalom és nyelv (szerk.: Pap Mária és Szépe György). Gondolat Kiadó, Budapest.
- DEME LÁSZLÓ (1978): A beszéd és a nyelv. Tankönyvkiadó, Budapest.
- EGEDY MÁRIA – KERÉKGYÁRTÓ IMRE – SZEMERE GYULA (1953): A helyesírás tanítása. Tankönyvkiadó, Budapest.
- HERNÁDI SÁNDOR (1973): A helyesírás készség fejlesztése. Tankönyvkiadó, Budapest.
- HERNÁDI SÁNDOR (1973): A helyesírás tanításának problémái. Tankönyvkiadó, Budapest.
- HOFFMANN OTTÓ (1976): Anyanyelvi nevelés az általános iskola felső tagozatában. Budapest, p. 62
- KERNYA RÓZA (2008) szerk.: Az anyanyelvi nevelés módszerei. Általános iskola 1-4. osztály. Trezor Kiadó, Budapest, p. 5-16, 101-103, 358-379.
- KURUCZNÉ BORBÉLY MÁRTA (2009): Kézikönyv a Hétszínvirág írás-helyesírás munkafüzet használatához. Apáczai Kiadó, Celldömölk, p. 3-7
- LÉNÁRD FERENC (1987): Képességek fejlesztése a tanítási órán. Budapest
- NAGY J. JÓZSEF (1994) szerk.: Anyanyelvi tantárgypedagógia. Nemzetközi Tankönyvkiadó, p. 150-160
- SZILÁGYI IMRÉNÉ (2000) szerk.: A nyelvtan tanítása. Tanítói kézikönyv alsó tagozatos pedagógusok számára (2-4 osztály). Korona Kiadó, Budapest, p. 176-177
- ZSOLNAI JÓZSEF (1991) szerk.: Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelés. Tanítási program 1. osztály. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 102
- ZSOLNAI JÓZSEF (1991) szerk.: Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelés. Tanítási program 2. osztály. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 45
- <http://www.fajltube.com/irodalom/oktatas/A-nyelvtan-tanitasa42557.php>
- <http://katedra.sk/2013/08/02/vizkeleti-laszlo-a-helyesiras-tanitas-celjai-es-feladatai/>

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A 3. osztályos felmérőn elért pontszámok	36
2. ábra: A 4. osztályos felmérőn elért eredmények	41
3. ábra: A 3. és 4. osztály átlag eredményei	42

Táblázatok jegyzéke

1.táblázat: Összesített táblázat a 3. osztályos felméréseiről	35
2. táblázat: Összesített táblázat a 4. osztályos felméréseiről	39

Melléklet

- **1. melléklet**

Nyelvtani és helyesírási felmérő

3. osztály

Név:

Elérhető pontszám: 100 pont

Eredmény:

1. Határozd meg, hogy a szöveg elbeszélő vagy leíró. Adj címet a szövegnek! (4 p.)

Az én cicámat Cirmosnak hívják. Cirmosnak hosszú, sötét színű a bundája, de van egy fehér folt a nyakán, olyan mintha nyakkendő viselne. A farka csíkos világos és sötétszürke gyűrűk váltják egymást. Nagyon hosszú bajsa van. Cirmos nagyon szereti a tejet és a húst, de a kedvence a sajt.

.....

Címe:.....

2. Milyen részei vannak a szövegnek? Jelöld meg a helyes állítást! (2 p.)

- a) eleje, közepe, vége
- b) bevezetés, tárgyalás, befejezés
- c) előzmény, magyarázat, összefoglaló

3. Álló vonallal tagold szavakra a mondatot! Másold le helyesen! (4 p.)

a) Újfiújöttmásodikosztályba.

.....

b) Zsuzsifaluntöltianyáriszünidőt.

.....

c) Juliéktélenahegyekbejárnaksíelni.

.....

d) SárinyáronaBalatonmellettnyarál.

.....

4. Pótd a mondatvégi írásjeleket, majd írd a mondatok után a megfelelő mondatfajta nevét! (10 p.)

Mit örölsz vízimalom _____

Őrlöm, malom, a búzát _____

No, hát őrlj eleget _____

Hű, de finom ez az étel _____

Bárcsak tudnék én is sütni _____

5. Írd le az ellentétes párját! (7 p.)

kicsi	egyenes		kint	megy		hallgat	lassú
nagy		széles			ül		

6. Folytasd a rokon értelmű szavak felsorolását! Legalább 3-at írd! (12 p.)

megy: _____

kacag: _____

eszik: _____

esik: _____

7. Változtasd meg a szó egy-egy betűjét úgy, hogy mindig új szó jöjjön létre! Folytasd a szóláncot! (10 p.)

szép, kép, kér, _____

8. Párosítsd! Kösd össze a köznevet a megfelelő tulajdonnévvel! (6 p.)

fiú Ibolya

folyó Olaszország

asszony Tisza

ország Ádám

hegy Nap

csillag Kárpátok

9. Válaszd el a szavakat minden lehetséges helyen! (8 p.)

láncszem _____

vajkrém _____

felépít _____

tejbegríz _____

főpróba _____

felfrissít _____

tévészár _____

megtréfál _____

10. Írd le ábécérendbe (betűrendbe) a neveket! (10 p.)

a) Rác, Tóth, Kiss, Móricz, Balogh

b) Kupás, Király, Kalmár, Kovács, Képes

11. Emeld ki a szavakból a magán- és mássalhangzókat! (9 p.)

	magánhangzó	mássalhangzó	szótagszám
tanító			
pókháló			
szünidő			

12. Pótold a megfelelő betűket! (6 p.)

t-tt: l-ll: sz-ssz:
föLö__ ka__ap a___ony
füze__ csi__ag ko___orú
raké__a vi__amos ho___ú
kaze__a sza__ámi re___elő

13. Pótold a megfelelő j-ly betűket! (7 p.)

se__em, írha__ó, furu__a, harká__, egér__uk, __égeső, má__us.

14. Javítsd ki a szöveget! (5 p.)

Károlynak Mihály a barátja. Károly paggya alatt sok a szemét. Mihály kabáttjáról leszakadt egy gomb. Rendetlenségük miatt édesanyuk nem engedi őket a szombati mulacsságra.

- **2. melléklet**

Nyelvtan és helyesírás felmérő

4. osztály

Név:

Összesen: 100 pont

Elért eredmény:

1. Olvasd el a szöveget és állapítsd meg: elbeszélő vagy leíró szövegről van szó! (4 p.)

- a) Az én legjobb barátom Karcsi. Ő magas, sportos alkatú. Rövid barna haja van és barna szeme. Szemüveget visel. Mindig illedelmes és vicces. A foci a kedvenc játéka. Nagyon szeretek vele játszani.

- b) Kati néni süti a legfinomabb almás pitét. Az almákat a saját gyümölcsös kertjében termeszt. Frissen szedi le őket. Meghámozza és megreszeli az almákat. A reszeltalma levét kicsavarja, és úgy helyezi a süteménybe.

2. Milyen részei vannak a szövegnek? Jelöld meg a helyes állítást! (2 p.)

- d) eleje, közepe, vége
e) bevezetés, tárgyalás, befejezés
f) előzmény, magyarázat, összefoglaló

3. A szöveget tagold mondatokra, a mondatokat pedig szavakra! (5 p.)

Agólyaköltözőmadárősszelcsapatokbanútrakélésdélfelérepülmikornálunktélvanakkormelegebbvi
dékreköltöziktavasszalagólyákvisszatérnekelhagyottfészükre

.....
.....
.....
.....
.....

4. Állítsd sorrendbe az alábbi szöveg összekevert mondatait! (5 p.)

Arra szaladt egy kiséger. Ment, mendegélt egy öregember a kiskutyájával az erdőben. Bebújt a kesztyűbe, és azt mondta: Az öreg elvesztette egyik kesztyűjét. „Jó lakásom lesz itt nekem!”

.....

.....

.....

.....

.....

5. Olvasd el a következő mondatokat! Pótold a mondatvégi írásjeleket! (4 p.)

- a) Bárcsak mindig tavasz lenne ___
- b) Mikor indulunk az állatkertbe ___
- c) Peti tegnap este későn ért haza ___
- d) Nagyon ügyes vagy ___

6. Húzd alá a mondatokban az alanyt és az állítmányt! (6 p.)

- a) A madár magasra repül.
- b) A gyárban csokoládé készül.
- c) Zsanett a mesét szereti.

7. Egészítsd ki a táblázatot! (8 p.)

ALAPFOK	KÖZÉPFOK	FELSŐFOK
hosszú		
	kisebb	
		legszebb
	jobb	

8. Másold le írott betűkkel! Figyelj arra, mit írsz kisbetűvel, mit nagybetűvel! (10 p.)

LEHEL KÜRTJE	SZENT LÁSZLÓ
JÓZSEF ATTILA	BODRI KUTYA
BARTÓK BÉLA	TISZA FOLYÓ
MAGYAR HÍRLAP	PETŐFI SÁNDOR
GYULAI KOLBÁSZ	SZABADSÁG TÉR

.....

.....

.....

.....
.....
9. Válogasd az alábbi mellékneveket megadott szempont szerint! (4 p.)

szép, jószívű, csúnya, igazságos, kicsi, bölcs, gőgös, nagy

<i>KÜLSŐ tulajdonságok:</i>	<i>BELSŐ tulajdonságok:</i>

10. Írd az állatnevek mellé rokon értelmű párjukat! (4 p.)

paripa – _____

pillangó – _____

sertés – _____

csacsi – _____

11. Írd le a szavak ellentétét! (6 p.)

meleg – _____

él – _____

tél – _____

fiatal – _____

jön – _____

tiszta – _____

12. Válaszd el a szavakat a lehetséges helyeken! (6 p.)

asszony _____

madzag _____

vasdrót _____

megölel _____

nyolcvanegy _____

szeretet _____

13. Emeld ki a szavakból a magán- és mássalhangzókat! (12 p.)

	magánhangzó	mássalhangzó	szótagszám
Károly			

hajó			
Júlia			
vásárló			

14. Pótold a hiányzó betűket a sor elején megadottak közül! (15 p.)

ty – tty – tj → faku____a, elindí____a, lepo____an

ny – nny – nj → elszu____ad, köszö____etek, kö____örög

cs – ccs – ts → bará____ág, kilo____an, bukdá____ol

t – tt – dt → összekö____, lefekü____, visszajö____

l – ll – lj → megá____ó, me____egít, tanu____on

15. Pótold a hiányzó betűket: j – ly! (9 p.)

go____ó, bago____, ____uhász, ____ukas, a____ándék, erké____, korcso____a, pó____a,
var____ú.